

كلام في مدح العربية * والثناء على الأديمة

وما يشين البليغ بين أترابه * عطل بيانه من حلى أعرابه

قال عمر بن الخطاب رضى الله عنه تعلموا النحو كما تتعلمون

السنن والفرائض . وكان أيوب السخيتاني يقول تعلموا

النحو فإنه جمال الوضع وتركه هُجْمَةٌ للشريف . شاعر:

النحو يصاح من لسان الأَلَكَن * والمرء تكرمه إذا لم يالحن

فإذا اردت من العلوم اجلها * فاجلها منها مقيم الألسن

لحن الشريف يحطه عن قدره * وتراه يسقط من لحاظ الأعين

وترى الدنى إذا تكلم مُعرباً * نال النباهة باللسان المُعلن

ما ورث الآباءُ فيما ورثوا * أبناءهم مثل العلوم فأتقن

آخر: لو لم يكن في النحو الأانه * يذر الضئيل من الرجال مهيبا

يُخشى التكلم حيث حل كأنما * اضحى بأفواه الأنام رقيبا

وقال عمر تعلموا العربية فإنها تقوى العقل وتزيد في المرواة

وقال عبد الملك بن مروان اللحن في المنطق أقبح من آثار

الجدري في الوجه . وسمع المأمون لحنا من بعض ولده فقال

ما على احدكم ان يتعلم العربية يصاح بها لسانه ويفوق اقرانه

ويقيم اوده ويزين مشهده ويقل حجج خصمه بمسكتات حكمه

ايسر احدكم ان يكون كعبده او امته فلا يزال الدهر اسير

كلمته . سمع الأعمش انسانا يالحن فقال من هذا الذى يتكلم

وقلبى منه يتألم . وقال الحسن البصرى ربه ادعوت فالحنت

فاخافى ان لا يستجاب لى . وفي الحديث ان الله لا يسمع دعاء

ماحونا . والعلماء لا يرون الصلوة حلف اللُحْنَة وكيف لا يكون

كذلك وادنى حركة مغيرة للمعنى مؤدية الى الكفر . قال سعيد
بن مسلم دخلت على الرشيد فملا قلبى رعبه فلما لحن خف
على امره . يحكى انه لم يسمع من الحسن البصرى ولا من
الشعبي ولا من ايوب بن الفريّة ولا من عبد الملك بن مروان
لحن قط في جدولا هزل . وكان سبيويه واسمه عمرو بن
قنبر يختلف الى حماد بن زيد يقرأ عليه الحديث فكان يلحن
في قراءته فيرد عليه حماد فأبرمه يوماً لحنه فقال له كم تلحن
امالك مرأة فنجل ودجم فلما قام من مجلسه انقطع الى الخليل
بن احمد فقرأ عليه النحو فمهر فيه وفاق وسار ذكره في الآفاق .
من كتاب غرر الحواصي الواضحة عرر النقايس الفاضحة .
قال عليه الصلوة والسلام رحم الله امرأ اصالح من لسانه . وسأله
العباس وقال يارسول الله ما الجمال فقال اللسان وقال عليه
السلام اعربوا القرآن فان الله يحب ان تعرب آياته وقال عليه
السلام اعربوا في الكلام لتعربوا في القرآن . فاما كان علم
القرآن النى هو مجمع العلوم الدينية ومنبع الحكم اليقينية
واليه استناد كل منقول ومنه استمداد كل معقول موقوفا على
علم العربية كان ذلك آية على رجحانه وبرهانا على قصور
كل علم عن شانه . روى عن عمر بن الخطاب انه قال تعلموا
العربية فانها تزيد في العقل والمروة . وقال ابو الدينار
تعلموا العربية فانها هي المروة الظاهرة وهى ترتب الوضيع
مراتب الاشراف وعن الاهوازى من لم يكن له همة بتحصيل
ما يصلح هفوات لسانه فلا مروة له . وقيل للحسن ان لنا اماما
يا لحن فقال اخروه واعزلوه . وعن المدائنى انه قال اذا اردت

ان تعظم في عين من كنت في عينه صغيرا ويصغر في عينك
من كان في عينك كبيرا فتعلم العربية . وقال العتبي ليس
للاحن حرمة . وكان عمر بن الخطاب اذا اصاب رجلا يلحن
يضربه بالدرة ولما كتب اليه كاتب ابي موسى (من ابو موسى)
كتب اليه عمر اذا اتاك كتابي هذا فاضرب كاتبك سوطا
واعزله عن عملك. وعن مجاهد لان اخطى في الآية خير من
ان الحن فيها . وعن ابي شبرمة مالبس الرجال لبسا ازين
من العربية وقال مثل صاحب الحديث الذي لا يعرف العربية
مثل الحمام عليه مخلاة لاعلف فيها. وعن حماد بن سلمة من طلب
الحديث ولم يتعلم النحو فهو مثل الحمام يعلق عليه مخلاة ليس
فيها شعير . ولاحد لامثال هذه النصوص والآثار الدالة
على شرف تعلم العربية والاحتراس عن قبائح اللحن * تقول
فلان لحن ولحانة ومعناه يخطىء في الاعراب والتأخير التخطئة .
قال ابن الانباري تقول لحن يلمن بالفتح فيها فهو لحن اذا
افسد ولحن يلمن بكسر الماضي وفتح الغابر فهو لحن اذا اصاب
من عرايس المحصل في شرح المفصل .

واما ما اخترع في الاسلام فالنحو والعروض فاما النحو فان على
بن ابي طالب رضى الله عنه هو الذي ابتكره واخترعه . وقالوا
في اصل وضعه له ان ابا الاسود الدؤلي كان ليلة على سطح
بيته وعنده بنت له فرأت السماء ونجومها وحسن تلاءم
انوارها مع وجود الظلمة فقالت (يا ابت ما احسن السماء)
بضم النون فقال اي بنية نجومها وظن انها ارادت اي شيء
احسن منها فقالت يا ابت (انما ارادت التعجب من حسنها

فقال قولى ما احسن السماء فلما اصبح عدا على على رضى الله
 عنه وقال يا امير المؤمنين حدث فى اولادنا ما لم نعرفه واخبره
 بالقصة فقال هذا بمخالطة العجم ثم امره فاشترى صحفا واملى
 عليه بعد ايام اقسام الكلمة ثلاثة اسم وفعل وحرف جاء لمعنى
 وجملة من باب التعجب وقال انح نحو هذا فكان ذلك اول
 ما الفى فى النحو ثم قال تتبعه وزد فيه ما وقع لك واعلم يا ابا
 الاسود ان الاشياء ثلاثة ظاهر ومضمر وشىء ليس بظاهر ولا
 مضمر قال فجمعت منها اشياء وعرضتها عليه فكان من ذلك
 حروف النصب فنكرت منها ان وان وليت ولعل وكان ولم
 اذكر لكن فقال لى لم تركتها فقلت لم احسبها منها قال بل هى
 منها فزادتها فيها . ثم جاء بعد ابى الاسود ميمون الاقرن
 فزاد على ما الفه ابوالاسود ثم تلاه فى ذلك عنبسة ابن معدان
 الذى يقال له عنبسة الفيل فزاد فيه ثم جاء عبد الله ابن
 ابى اسحق الحضرمى وابوعمر و بن العلاء فزادا فى ذلك ثم
 الحليل بن احمد وكان على بن حمزة الكسائى رسم فى ذلك
 رسوما اخذها عنه الكوفيون ثم اخذ ذلك سيبويه عن الحليل
 وكل من جاء بعده فمن بجر كتابه يعترفون وبتقدمه عليهم
 يعترفون . غرر الحواصص .

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

قوام ملت اسلامیة کتاب کریم یعنی قرآن حکیم اولدقنی
وآنی الله تعالی طرفیدن هذه الامة المرحومه غه ایضاح معانی
وتبیین مقاصد ایدرک تـبـلـیـغ ایداجی رسول رب العالمین
محمد العربی الامین ایدکینی تصدیق وایقان ایتکوجی عاقل
ایچون علم صرف و علم نحو ننگ فضل و شرفینی ووجوب
کسب ولزوم تحصیل واطناب ایله بیان غه احتیاج
یوق در . قاصد زیاده عرفان ایچون غرر الحصاص وشرح
مفصل بیان لری مفید بلکه کافی در علاوه : کتابین مذکورین
وسائر ارباب تواریخ صحیحه اثبات و بیان لرینه بناء علم
نحو ننگ حفظ لسان وحی ایچون لازم کورلوب ابتدائندوین
ایدلما کی قرن مشهودله بالخیر اولغان عصر اصحاب ده (رضی
الله عنهم) اولوب تابعین وتبع تابعین ومن بعدهم عصر
خیر لرنده هنوز من غیر نکیر محتاج الیه کورلوب بتلاحق الافکار
الصحیحة تدوین مسائلند تکثیر وتبیین ایدلوب شرف
وحاجة شرعیه سی بر مسئله مجمع علیها رتبهء شریفه سینه
ایر شوب انکار واستخفافی سفاقة بینه اولقی کبی دین وملت حکمتیچه
باعث شقاء وخرسان فی دار البقاء اولق درجه سینه یتوشمشدره
کتاب عربینی فهم وادراک ایله اوقومق علمین مذکورین ننگ
فائده مترتبه و غایة متأخره سی اولدقندن علمین مذکورین ننگ
اهل بلادیمز ایچون عین لسانمز برله مرتب اولقی مناسب
بلکه مهم بلکه لازم کورلوب سابقا فن صرف ده ترتیب
اولونغان (حسن المشرب فی صرف لسان العرب) نام اثر

عاجزانه مزگه اتمام احسان اولق امله الحاق ایچون اوشبو
 (حصول الارب فی نحو لسان العرب) عنوانلی تألیف مزگه
 بعون الله وکرمه شروع ایدلدی وهو حسبی ونعم الوکیل •
 افاده اولی : هر درس ده اولغان مسئلهنی متعلم لرگه بخششی
 افهام بعدنده ذکر ایدلمش امثلهنی تطبیق بلکه خارج دن سهل
 الفهم ومستقیم العربیة اولغان تراکیب وامثله ایراد ایدوب
 مسئله مطلوبه غه توفیق برله تحصیل میران ایتدرمک قواعد
 نافعہ جمله سندندر •

ثانیسه : مسائل وامثله دن ماعدا منهوات سبیلنجه ایراد
 ایدلمش فوائدی وتمرینات اصولنجه ذکر ایدلمش تراکیبنی
 متعلم لرننک استعدادلرینه کوره ولو من غیر حفظ تصحیح
 عبارات واستخراج معانی ایتدروب اوقوتولسه وبر آرز ملکه
 وقوه کسبندن صونکره فضیله فن گه متعلق واول هذا الجزء ده
 مثبت اولغان عباراتنی مع الافهام اوقوتولسه بیک مفید وزیاده
 رغبت وشوق ایچون بیک مؤثر اولور •

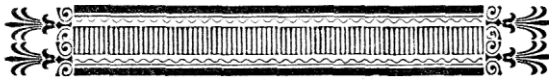
ثالثه : تحصیل ملکه ومیران ایچون مبتدی لرننک تحمل لرنجه
 سهل المأخذ اولغان بر کتاب عربیدن هر کونده بر آرزیاکه
 هفتده ایکی اوج درس بدستور اوقوتولسه خصوصاً فقه یا که
 اخلاق غه دائر اولسه جهات کثیره دن نافع اولقی آشکاردر •
 دائرة انتساب مزده اولش صرفی ونحوار بابینه دوشنبه وپنجشنبه
 درسی اولهرق مختصر الامام القدوری بدستور اوقوتولوب
 فن مطلوب لری جهتنجه وهم علم فقه چه استفاده لری مشاهد
 اولونمکادر والمحمد لله علی التوفیق . عالمجان البارودی عفی الله عنه

الجزء الاول

من كتاب

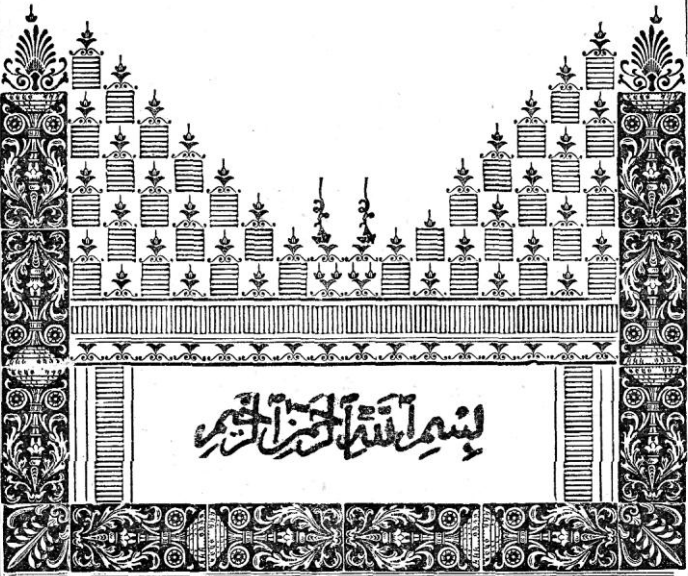
حصول الارب في نحو لسان العرب

الفه خادم العلم بمدينة قزان عبده عالمجان بن محمدجان
خدمة لاهل بلاده على حسب استعداده راجيا من الله
تعالى عفو خطاياہ وان يوفقه الى خير منايہ

باصمه سنه رخصت بيرلدى پيتر بورخده ۲۶ نجى اوكتابردہ
۱۸۹۲ نجى ميلاديه ده

بمطبعة الخزانة بيلدة قزان لتسع بقين من شهر رجب
من سنة ۱۳۱۰

الحمد لله الذي اختار العربية لكتابه وجعلها سببا للعجاز
 وكمال الامتياز في خطابه وصلى الله على محمد العربي البشير
 بثوابه التذير باليم عقابه وعلى اتباعه من آله واصحابه وعامة
 احبابه * مقدمة * علماً نحو قاشنده كلمه : مفرد بولغان
 معناغه وضع سببلى دلالت ايتكوچى لفظدر .

زَيْدٌ، رَجُلٌ، اِنْسَانٌ، فَرَسٌ كَبِيٌّ .

خطوط، عقود، نصب، اشارات كبرى لفظ بولمغان نرسه لر
 كلمه بولمس لر. وهم جسق، بسق، ديز، بيز كبرى معناض
 سوزلار كلمه بولمس لر. وهم (قال زيد) (ذهب عمرو)
 (كتب بكر) كبرى مركب معناغه دلالت ايتكوچى سوزلر
 كلمه بولمس لر *

كلمه اوج نوعدر اسم - فعل - حرف .

اسم: اوزندنگنه معناسی آنکلانوب زمان آنکلانمغان کلمه در.
رأس، قدم، ظهر، بطن، يد، رجل کبی.

فعل: اوزندنگنه معناسی برله زمان آنکلانمغان کلمه در ضرب،
قرأ، قال، يقول، يكتب، يقرأ کبی.

حرف: اوزندنگنه معناسی آنکلانمغان کلمه در.

(اَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) ده اولان (ب) (مِنْ)

(تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ) ده اولان (على) (التَّجَاؤُ فِي الصِّدْقِ) ده

اولان (في) کبی . مذکور حرف لرننک معنالی مدخول

لرینه قوشقاج مفهوم اولور یالغوز حال لرننک مفهوم اولماس.

کلام: مقصود اولغان فائده غه دلالت اینکوجی ترکیب در.

اللَّهُ وَاحِدٌ، الْقِيَامَةُ حَقٌّ، نَزَلَ الْقُرْآنُ فَظَهَرَ الْإِسْلَامُ کبی .

اگر اسنادلی اولغان کلمه لر اسناد آخرغه قید اولسه لر

(جمله) اسمنده اولور لر کلام دیولمس: زید الذی رأیته

عالم، عمرو الذی جائی کاتب ترکیب لرنده الذی رأیته،

الذی جائی کبی وهر کلام غه جمله اطلاق ایدلور فائده گه دلالت

بر اسمنی اینکوجی اسم گه اسناد برله حاصل بولور - وهم

فعلنی اسم گه اسناد برله حاصل بولور . فعل گه، وحرف گه

هیچ کلمه نی اسناد ایدلمس وحرف نی هیچ کلمه گه اسناد

ایدلمس . بس کلام وهم جمله فقط ایکی اسم دن یا که بر اسم

وفعل دن حاصل اولور * علم نحو ده کلمات ننگ اختلافات

اعرابیه سندن بحث ایدلنکندن صاحب اعراب اولغان اسم

وفعل - وغالبا سبب اعراب بولغان حرف احوال لرنی بیان
برله مسائل علم نحو ضبط ایدلور.

اکثر کتب ده جمله
کلام غه مراد فی دیو
ذکر ایدلسه ده ابن
هشام معنی اللیبیده
جمله ننگ وجه مذکور
سببیه کلام دن
اعم اولمقنی اثبات
وتحقیق ایتمشدر.

❀ القسم الأول في مباحث الاسم ❀

❀ فصل خواص اسم ❀ اسم ایچون بش خاصه و علامت
 وارد که آنلر فعل و حرف ده اولمس لر (۱) مسند الیه
 اولمقدر فعل فقط مسند اولمق ایچون موضوع در حرف
 استقلالاً معنایه دلالت ایتمدکندن مسند و مسند الیه بولوغه
 صالح ایمس دره (زَعَمُوا مَظَنَّةُ الْكَذِبِ) (وَاذَا قِيلَ لَهُمُ آمِنُوا)
 امثالنده فعل لر هذا اللفظ تاویلنده اولوب مسند الیه
 اولمش لر در اسم که مختص اولان معنا اعتباریله مسند الیه
 اولمق در . (تَسْمَعُ بِالْمَعْبُودِي خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَرَاهُ) مثالنده
 تَسْمَعُ أَنْ تَسْمَعَ تَقْدِيرِنْدَه سَمَاعُكَ حَكْمِنْدَه اولمقله مسند
 الیه اولمش در * (۲) مضاف اولمق . اضافه دن مقصود اولان
 مضافی تعریف یا که تخصیص فعل لر ده متصور اولمادکندن
 فعل مضاف اولماس ولكن گاهها ظاهراً مضاف الیه واقع اولور
 (يَوْمَ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ) (يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ) کبی (۳)
 حرف جر دخولی . حرف جر فعل معناسنی مدخولی اولان
 اسم که ایصال ایچون موضوع اولدکندن اسم که اختصاصی

۱ (تسمع) ابو عبید
 قولنه بنا شهر
 روایاتده رفع ایله در
 وروایه شاذه ده نصب
 ایله . تقدیر ان
 سببیله مبتدا
 اولشدر . جمله سی
 صیتی بلند اولوب
 مرآتی قبیح اولغان
 ذات ایچون مثل
 ایدلور . اصل ده
 معنی که نسبت اولغان
 معنی ننگ تصغیری
 اولوب دالنی
 تخفیف ایدلور
 صغیر الجنة عظیم
 الهیئة اولان شقة بن
 ضمره التیمی
 المعیدی) که لقب
 ایدلشدر . مشار
 الیه ملوک عرب دن
 نعمان بن المنذر که
 دخولنده ملک مثل
 مذکور ایوب
 معیدی (آیت

اللعن انما المرء با صغریه

لازم در .
 بلسانه وقلبه اذ انطق نطق ببیان و اذا قاتل قاتل بجنان) دیو جواب حکیمانه ویر
 دکنده ملک عطا جزیل احسان ایدوب (انت ضمره بن ضمره) دیو اسم پدریله
 تسمیه ایتمشدر . ذکره السید مرتضی فی تاج العروس

۱ تونده فراق
کوندزده ضيق
معيشت آلامندن
نشکي مضموننده در

لازم دره. وَاللّٰهُ مَا لَيْلِيْ بِنَامٍ صَاحِبِهِ * وَلَا مَخَالِطُ اللَّيَّانِ جَانِبِهِ *
شعرنده (نَام) گه داخل اولان (ب) تقديرده بَلِيْلٍ نَامٍ
اولدقندن (ليل) گه داخل اولمشدر *

۲ فحش سويلاوچي
همار محبوس كبي
مكروه اوازلي ديو
تعلبي بن ديسقني
هچوايتمشدر

(۴) حرف تعريف داخل اولمق يعنى معرفه ليك علامتى
اولان (اَل) حرفى داخل اولمق فعل تعريفنى قابل اولماس
ذوالخرق الطهوى (يَقُولُ الْخَنِيْ وَابْغَضُ الْعَجْمَ نَاطِقًا *
الى رَبَّنَا صَوْتُ الْحِمَارِ الْجَمْعُ) شعرنده بجمع گه داخل اولان
(ال) حرف ايمس بلکه اسم فاعل واسم مفعول لر گه دخول
ايدن اسم موصول در الذى بجمع حكمنده در ومع ذلك
شعر مذكوره ضرورت ايجون كلمشدر (۵) شواذ جمله سندن
قافيه اخبرنده مَدِّ صَوْتِ اِيجُون اولغان تنوين دن باشقه
تنوين ارننك كرماكي . اخير قافيه لر ده مَدِّ صَوْتِ اِيجُون
كلكان تنوين (تنوين تَرْنَم) اسمنده اولوب فعل گنا
دخولى جائز اولور جرير: اَقْلِي اللّٰوْمَ عَاذِلَ وَالْعَتَابَا * وَقَوْلِي
اِنْ اَصَبْتُ لَقَدْ اَصَابَا * مثالى كبي اما اسم ننگ معرب لكينه
دلالت ايجون بولغان (تنوين نمكن) زيد كبي واسم گه
تنكير كلما كينه دلالت ايجون بولغان (تنوين تنكير)
رَبِّ اَحْمَدٍ وَاِبْرَاهِيْمَ كَبِيْ وَاسْمُ نَنكِ مَحْذُوْفٍ اَوْلَانِ مِضَافٍ
اليه سندن عوض اولان (تنوين عَوْض) يَوْمِئِذٍ حِينِئِذٍ كَبِيْ
وجمع مؤنث سالمده جمع مذكرونى مقابله سى اِيجُون اولان

۳ جرير ننگ راعى
وفرزدقنى هجوده
ايتكان قصبه سينك
مطلعيدر (عاذل)
يا عاذلة تقديرنده
منادى مرخيدر

(تنوین مقابلہ) مسلماتِ کبی اوشبو دورت قسم تنوین

هر قایوسی اسم گه مختص دره اَلَامَ عَلٰی لَوِّ ولو کنت عالماً*

بِاَذْيَالِ لَوِّ لَمْ تَفْتَنِيْ اَوَاثِلَهٗ* شعر نده (لو) تشدید واوله حرف

اولان (لو) گه اسم در حرف دکل در

اسم ننگ ۵ | نوعی وارد اسم جنس علم ۲ | معرب توابع ۴

مبنی مثنی مجموع معرفه نکره مذکر مؤنث مصغر
۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲

منسوب اسماء عدد ۱۴ | اسماء متصله بالافعال هر قایو نوعی ۱۵

علی حده باب ده ذکر ایدلور انشاء الله تعالی

(باب — اسم جنس) اسم جنس برشی گه وآننگ مثلینه

اطلاق ایدلکوچی (اسم در رجل، فرس کبی) اسم جنس

ایکی قسم برسی اسم عین یعنی خارج ده اولان شخص گه

اطلاق ایدلور کَرَک جامد بولسون رجل، فرس، اسد

کبی کَرَک صفة = مشتق بولسون راکب، کاتب، شاعر،

کبی. قسم آخر اسم معنی یعنی محسوس بولمغان فقط معنوی

بولغان نرسه گه اسم بولور کَرَک صفة بولسون مفهوم، مضمهر

کبی کَرَک غیر صفة بولسون علم، جهل کبی

* باب — علم * علم فقط بر شی گه اطلاق ایدلکوچی

اسم در یعنی بروضه حسبلی شی ننگ مثلنی شامل بولماس

زید، عمرو کبی علمنی اوچ گه تقسیم ایدلور اسم کنبه-
۵

۱ گویا که شاعر لو
فعلت کذا لو کان
کذا کبی کوب
ندامت وتمنی
ایتماکنی عواقب
امورنی عالم
اولمد قبیلہ توجیه
ایدوب اعتذار
ایتمشدر

۱ بطة فتحه قيس بطة
 وابن بطة الاصهباني
 وضمه ابن بطة
 العكبري وغيرهم
 كبي
 ۲ قفه ضم ايله رجل
 صغير معناسنه وقيس
 قفه لقبى وكاها فتح
 ايله كلور
 ۳ ثابت بن جابر
 مضرى لقبيدر
 قولتقينه پچاق
 ياشروب مجلسكه
 دخولنده ايدلوب
 مشار اليه كه لقب
 اولمشدر
 ۵ زراعنكه هوسلى
 بر آدميگه لقب
 ايدلمشدر
 ۶ خال لرى بولغان
 بنويز يدننك قوم
 شاعر كه ظلم قصد يله
 آوازه لرندن خبر
 ويرلمش ايدكنى
 بياندر
 ۷ تركيب و علميت
 سبيلرندن ممنوع
 الصريف اولوب
 اعرابى جزا خير كه
 ويرلمشدر وبر لغتلك

لقب. اسم شول علم در كه آنده مدلولنى تعظيم ياكه تحقير
 قصد ايدلس وهم ولد و والد كه نسبت بولماس جعفر، حارث،
 عبد الله كبي. كنيه ولد كه ياكه والد كه نسبت اعتبار
 ايدلگان علم در ابو بكر، ابو عمرو و ابن عباس، ابن مسعود،
 ام كلثوم كبي. لقب تعظيم ياكه تحقير ايچون اولان
 علم در هادى، رشيد، بطة، قفه، كبي. تقسيم آخر ايله علم
 دورت كه منقسم اولور: مفرد - مركب - مرتجل - منقول.
 علم مفرد: هاشم، طيب، طاهر كبي. علم مركب
 يا جمله بولور برق نحره، تابط شرا، ذرى حبا، شاب
 قرناها كبي مثال ثنى و ثالث اصلده فعل و فاعل و مفعول دن
 مركب اولان جمله در باشقه لرى فعل و فاعل دن مركب در.
 روبة بن العجاج: نبتت احوالى بنى يزيد - ظلما علينا
 لهم فديد* شعرنده ضم دال ايله اولان يزيد دخى فعل
 و فاعل مستتر دن مركب اولان جمله اولوب علم اولمشدر
 علم مركب يا غير جمله بولور بو وقتلك يا ايكى اسم دن تركيب
 ايدلگان بر اسم بولور معدى كرى، بعلبك، حضر
 موت، رامهرمز، سام ابرص كبي بو نوع مركب لر كه
 مركب مزجى ديورلر. ياكه مضاف و مضاف اليه بولور عبد الله،
 عبد الرحمن و كنيه لر كبي بو نوع مركب لر كه مركب اضافى

منع صرف و اضافه بر له معدى كرى و لغه

ثالثه ده اضافه و صرف ايله معدى كرى منقولدر ۸ شام ده بربلك اسميدر بر لغتله

بعلبك اضافه ايله كلمشدر - حضرت موت ده دخى ايكى لغت وارد

دیور لر . مرتجل ؛ علمیت دن باشقه معناسی بولماغان علم در
 یا اوزان قیاسیه ده بولور غَطْفَانِ عِمْرَانِ حَمْدَانِ فَعَّسِ
 حَنْفِ کَبِی یا که اوزان شاذه ده بولور مَجَّبِ مَوْهَبِ مَوْطَبِ
 مَكْوَزَةِ حَيَوَةِ کَبِی . منقول ؛ علمیت دن باشقه معناسی بولوب
 علمیت گه نقل ایدلمش علم در . عام منقول اسم دن
 منقول اولور یا فعل دن یا صوت دن یا مرکب دن مرکب دن
 منقول مذکور اولدی اسم دن منقول بولغانی اسم عین دن
 منقول ثور ، اسد کبی یا که اسم معنی دن منقول فضل ،
 ایاس کبی یا که صفة دن منقول حاتم ، نائله کبی فعل دن
 منقول بولغانی ماضی دن منقول بولور شمر ، کَعَسَبِ کَبِی
 یا که مضارع دن منقول اولور تَغْلِبِ بَشْکَرِ کَبِی بعض الظرفاً ؛
 وَتَغْلِبُ فِي الْحَرْبِ لَا تَغْلِبُ - وَيَشْكُرُ لِلَّهِ لَا يَشْكُرُ یا که
 امر دن منقول اصبت اطرقا کبی راعی : اَشْلَى سَلْوِقِيَّةَ
 بَاتَتْ وَبَاتَ بِهَا - بَوْحِشِ اصْمِتَ فِي اَصْلَابِهَا اود * ابو ذؤبیب
 هنلی ؛ علی اَطْرَقًا بِالْبَيَاتِ الْخِيَامِ اِلَّا التَّمَامُ وَاِلَّا الْعِصَى *
 صوت دن منقول اولان علم عبد الله بن الحارث گه لقب
 ایدلگان بیه کبی

* فصل * بعض علم لر بر شخص گه اطلاق
 ایدلگان بولور ولكن اطلاق ده خصوصیه شخص اعتبار
 ایدلکاندن جنسندن بولغان سائر اشخاص گاده اطلاق ایدلور
 بونوع گه (علم جنس) دیور لر . وهم او شبو علم جنس گاها

۱ اصبت صحرا سنه
 برابرنده اولغان
 کلب سلوقیه ایله
 صید ایتدی
 مضموننده در
 ۲ اطرقا نام شورده
 چادر ننگ قامش
 وتیاقلرندن باشقه
 سی چروب بتکان
 دیمک
 ۳ عبد الله بن
 الحارث ننگ والداسی
 هند ابنه ابی سفیان
 بن حرب مشار الیه
 نی وقت طفولیتینده
 کویلاب (لانکهن بیه
 جاریه خدبه مکرمه
 محبه تجب اهل
 الکعبه) دیو
 سودکندن مذکور گه
 لقب ایدلشدر ذکره
 العینی فی الفرائد

كنيه اولور آسدگه - أسامه - ابو الحارث . ثعلب گه ثعاله -
 ابو الحُصين . ضيع گه - حضاير - ام عامر . عقرب گه شبوة
 ام عريط . ديدكلري كبي

(فصل) بعض اعلام اول وضعده لام برله اولدقدن
 لامدن خالى اولوب استعمال ايدلس الثريا وآنك اسمنه
 النجم . وباشقه كواكب مخصوصه اسم لرنده الدبران - العيوق -
 السماك . خويلد بن نفيل اسمنه الصعق كبي * مصدر

وصفت اولان علم لرگه دخول لام جافز بولور وصفت معناى
 اعتبار ايله ولكن لازم بولماس الحارث، العباس، الحسن،
 الفضل، العلاء، كبي

(فصل) علم تثنيه، وجمع ايدلسه نكره حكمنده
 اولور جائى زيدان كاتبان، وذهب عمروان شاعران كبي .
 اكر تعريف قصد ايدلسه (آل) ادخال ايدلور وقبلى
 مات الخالدان كلاهما - غميد بنى جحوان وابن المزلل
 شعرنده خالد بن نضلة ايله خالد بن قيس بن المزلل اراده
 ايدلشدر

كعب بن كلاب ايله كعب بن ربيعهده (الكعبان) عامر بن
 مالك ايله هامر بن الطفيلده (العامران) ديورلر انا ابن
 سعد اكرم السعدينا . وزيد بن ثابت رضى الله عنه
 قولنده (هؤلاء الحمدون بالباب) واقع اولمشدر |

١ والقصة ان عمر
 رضى الله عنه اتى
 مجلل كثيرة من اليمن
 فرام قسمتها على
 الأنصار وغيرهم فاتاه
 اربعة نفر اسم كل
 واحد منهم محمد وهم
 محمد بن ابي بكر
 ومحمد بن جعفر
 ومحمد بن طلحة ومحمد
 بن خاطب لطلب
 نصيبهم من تلك
 الخيل فلم يتيسر لهم
 الدخول عليه فدخل
 عليه زيد بن ثابت
 رضى الله عنه وقال
 يا امير المؤمنين
 هؤلاء الحمدون
 بالباب يطلبون
 الكسوة فامر لهم بها*
 عرائس المحصل
 شرح المفصل

(فصل) علم دن گاهَا (اوشبو علم ایله مسمی اولان
ذاتردن برسی) دیکان معنی مراد اولور بو وقتده علم
نکره بولوب اضافه سی وادخال (آل) جائز اولوره اخلط؛
وقد کان منهم حاجب وابن أمّه ❁ ابو جندل والزید زید
المعارک ❁ وهذا الزید خیر من زید کُم کبی

۳

❁ باب — معرب ❁ اسم معرب عامل لر اختلافی سبب لی
اخیری مختلف بولغوچی اسم درجانی الرجل، ورأیت الرجل،
ومررت بالرجل امثله سنده اولان الرجل کبی اختلافی گا
سبب اولان شیء (عامل) بولور امثله مذکوره ده (جاء) (رأیت)
(ب) کبی صورة اختلاف (اعراب) اسمنده اولور (ل) گه لاحق
اولان ضمه، فتحه، کسره کبی مدلول اعراب اولان معناغه
(معنی مقتضی) دیور لر مثال اولده فاعلیه ثانی ده مفعولیه
ثالث ده اضافه کبی

اوشبو معانی مختلفه ننگ اسم لر گا نواردی ایله اعراب مختلف اولور
(فصل) اسم معرب لر ده اعراب نی ایجاب ایتکوچی
فاعلیه، مفعولیه، اضافه معنی لر حاصل اولوب فاعلیه اعراب
رفع نی، مفعولیه اعراب نصب نی، اضافه اعراب جرنی،
اقتضاء ایدر معانی مذکوره (معانی متوارده) (معانی معنوره)
اسم لر ننگ در معانی مذکوره نی حاصل ایتکوچی شیء (عامل)
اسمنده اولور (جاء نی زید) ده (جاء) سبب لی (زید) ده معنی
فاعلیه حاصل اولوب معنی مذکور اعراب رفع نی ایجاب
ایتمش در • (رأیت زیدا) ده (رأیت) (زیدا) ده مفعولیه

معنی سینی حاصل ایدوب اعراب نصب فی ایجاب ایتمش در .
 (مررت بزید) ده (ب) (زید) ده اضافه معنی سینی حاصل
 ایدوب اعراب جرنی ایجاب ایتمش در .

* فصل *

عامل امر ملفوظ اولسه (عامل لفظی) ملفوظ اولمایچه فقط امر
 معنوی اولسه (عامل معنوی) دیورلر . عامل لفظی ننگ کیغیه
 عملی قاعدهء کلیمه واسطه سی ایله معلوم اولسه (قیاسی) اگر
 قاعده واسطه سیله معلوم اولمایچه مجرد عرب لرننگ کیغیه
 استعمال لرینی سباع برله معلوم اولسه (سماعی) اسم لرنده
 اولور . بس عوامل اوج قسم اولور - عامل معنوی ، عامل
 لفظی قیاسی ، عامل لفظی سماعی .

* فصل * عامل معنوی ۲ ماده ده اولور . ماده اولی :
 مبتدأ و خبرده . بونلرده اعراب رفع (ابتدأ) نامنده اولان
 امر معنوی واسطه سیله حاصل اولشدر . زید قائم ، عمرو
 قاعد ، بکر نائم ، کبی . ماده ثانیه : فعل مضارع در نواصب
 وجواز م دن مجرد اولدقی وقتده مرفوع اولور موقع اسم ده واقع
 اولق سببی ایله اوشبو (وقوع فی موقع الاسم) عامل معنوی در
 زید بکتب ، عمرو یقر القرآن ، بکر یحفظ اللسان مثال لرنده
 اولغان مضارع لر کبی .

(فصل) عامل قیاسی ۹ ماده در * ۱ * مطلق
 فعل = یعنی مدح و ذم ، یا که ظن و یقین کبی خصوصیات لردن

قطع نظر برله هر فعل لازم اولسه فاعلینى رفعليك قيلور

اگر متعدى اولسه فاعلینى رفعليك مفعولینى نصبليك

قيلور : ما يَخْفِضُ الْمَرْءَ عَدَمَهُ وَيَتَمَهُ إِذَا رَفَعَهُ دِينَهُ وَعِلْمَهُ

ولا يرفعه ماله واهله اذا خفضه فجوره وجهله مثال لرى كبرى .

* ۲ * مصدر : لازم اولسه فاعلده متعدى اولسه فاعلده

ومفعولده عمل ايدر يُحِبُّ اللَّهُ إِعْطَاءَ لَهُ عَبْدَهُ فَقِيرًا دَرَهْمًا

مثالى كبرى .

* ۳ * اسم فاعل : مبنى للفاعل اولغان فعل عملینى عمل

قيلور كُلُّ حَسَوْدٍ مُحْرِقٍ حَسَدَهُ عَمَلُهُ كَبِيٌّ .

* ۴ * اسم مفعول : مبنى للمفعول اولغان فعل كبرى عمل

قيلور كل نائب مقبول توبته ، وكل عاص مخوف عاقبته كبرى .

* ۵ * صفة مشبهة : العبادة حسن ثوابها ، والمعصية قبيح

عذابها كبرى .

* ۶ * اسم تفضيل : فاعل مستترده عمل ايدر وكها ظاهرده

عمل ايدر مارأيت رجلاً احسن فيه الحلم منه في العالم كبرى .

اوشبو اخيرغى بش نوع اسم لرنى (شبه فعل) ديور لر .

* ۷ * اسم مضاف : مضاف اليهده جرنى عمل ايدر

عبادة الله خير ، حب الدنيا رأس كل خطيئة كبرى .

* ۸ * اسم مبهم تام : تميزنده نصبنى عمل قيلور : هذا

رطل زيتا ، عندى منوان سمننا ، لى عليك عشرون درهما كبرى

* ۹ * معنى فعل يعنى فعل ياشبه فعل معناسينى متضمن

۱ مصدر اسم فاعل
اسم مفعول صفة مشبهة
اسم تفضيل

اولغان شی لر در . آنلردن بری ظرف مستقر در یعنی
 محذوف اولغان عاملی افعال عامه دن اولغوچی جار
 وچروردن مونکا (شبه جمله) اطلاق ایدلور ما فی الدنيا
 راحة ، زید فی الدار ابوہ کبی .

وبری منسوب : مررت برجل هاشمی ابوہ کبی (ابوہ)
 (هاشمی) لفظینه معمول اولمشدر .

وبری اسم مستعار در : مررت برجل اسد غلامه ، اسد
 علی . مثال لرنده اولغان اسد کبی . کویا که (اسد) مجترئی
 معناسینی متضمن اولوب (غلامه) ده (علی) ده عمل ایتمشدر
 ودخی معنی صفتنی مشتمل اولغان اسم لر دخی اوشبو قبیل دن در
 وهو الله فی السموات والارض کبی المعبود فیهما حکمنده
 اولوب لفظه (الله) ما بعدنده عمل ایتمشدر .

وهم لیت ، لعل ، حرف ندا ، اسم اشاره ، تشبیه ، نفی ،
 کبی لر کاها عامل اولوب کلور لر معنی فعلنی تضمن لری
 جهتندین .

فصل عامل سماعیلر اون نوع در *نوع اول* مدخولی
 اولغان بر اسم مفردنی جر لی ایتکوچی حرف لر در . و آنلر
 حروف جر = حروف اضافه تسبیه ایدلکان ۲۰ حرف در :

وبعضلر عندنده اون یدی : ا ب مین ، الی ،
 ۱۰ ۹ ۸ ۷ ۶ ۵ ۴
 عن ، علی ، ل ، فی ، ک ، حتی ، رب ،

۱ افعال عامه هر
 فعلدن مستفاد
 اولغان فعل لر در
 کون وجود ثبوت
 حصول کبی

۱۱ ، ت ، حاشا ، خلا ، عدا ، مذ ، منذ ، ۱۷
 ۱۲ ، ۱۳ ، ۱۴ ، ۱۵ ، ۱۶ ، ۱۷

۱۸ ، کیمه ، لعل ، ش: لا نسأل عن المرء وابصر
 ۱۹ ، ۲۰
 قرینه - فان القرین بالمقارن یقتدی * الجود علی المحتاج
 احسن من الدر علی التاج ، رب صدیق خیر من شقیق ،
 رب حال افصح من مقال ، العلم کالنور والجهل کالظلمة ،
 مثال لری کبی .

* نوع ثانی * ایکی اسم ده عمل ایدوب منصوب لری
 مرفوع دن مقدم اولغوجی سکز حرف لردر . آنار جمله سندن
 (حروف مشبهه بالفعل) نامنه اولغان اوشبو (۶) حرف در

۱ ، ۲ ، ۳ ، ۴ ، ۵ ، ۶
 اِن ، اَن ، کَانَ ، لَکِنَّ ، لَیْتَ ، لَعَلَّ اِن اللّٰه

قدیر، کان زیدا اسد، لعل عمرا عالم مثال لری کبی

یدنجی (لأتبرهه) و (لألنفی الجنس) دیولکان (لا) در: لافعال

شرمر زوق کبی سکزنجی استثناء منقطع ایچون اولان

(ال) در (جائی القوم الاحماراً) کبی (ال) (لکن) معناسنه

اولدقدن تقدیرده لکن حماراً لم یجیء اولور

* نوع ثالث * ایکی اسم ده عمل ایدوب مرفوع لری

منصوب دن مقدم اولغان ۲ حرف در (ما) و (لا) در (مشبهتین

بلیس) عنوانی بر له شایع در مازید قایما ولا رجل حاضرًا کبی
 * نوع رابع * فعل مضارع فی نصبلیک اینکوچی دورت
 حرف لر آن^۱ ، لَن^۲ ، کَی^۳ ، اِذِن^۴ ، اُحِبُّ اَنْ یَطوَلَ
 عَمْرِی کَی اُحَصِّلَ العِلْمَ کَبِی .

۱۵
 * نوع خامس * فعل مضارع فی جزملیک اینکوچی کلمه لر در .
 آنلردن ۴ حرف بر مضارع فی جزملیک ایدر لم ، لها ،
 لائهی، ل امر . لَمْ یَخْرُجْ زید ، وَلَمَّا یَخْرُجْ ، لَا تُکْثِرُ
 من الکلام ، لینصر کبی .

آنلردن ۱۱ کلمه ایکی مضارع فی مجزوم ایدر و آنلرغه (کَلِمَ
 جُزَات) دیورلر اِن^۱ ، حَیْثُمَا^۲ ، اَیْن^۳ ، اِنِّی^۴ ، اِذَا مَا^۵ ،
 اِذَا مَا^۶ ، مَتِّی^۷ ، مَهْمَا^۸ ، مَا^۹ ، مَن^{۱۰} ، اَی^{۱۱} . اِنْ تَتَّبِعْ یَغْفِرُ
 ذُنُوبَکَ^۲ ، حَیْثُمَا تَفْعَلْ یُکْتَبْ فَعَلْکَ^۳ ، اَیْن تَکُنْ یَدْرُکْکَ
 المَوْتُ، اِنِّی تَذْنِبْ یَعْلَمْکَ اللهُ تَعَالٰی ، اِذَا مَا تَتَّبِعْ تُقْبَلُ
 نَوْبَتْکَ ، اِذَا مَا تَعْمَلْ بِعَلْمْکَ تَکُنْ خَیْرَ النَّاسِ ، مَتِّی تَحْسُدُ
 تَهْلُکْ ، مَهْمَا تَفْعَلْ تُسْأَلُ مِنْهُ ، مَا تَفْعَلْ مِنْ خَیْرٍ تَجِدْهُ عِنْدَ اللهِ
 تَعَالٰی ، مَن یَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا یَکُنْ نَاجِیًا ، اَیُّ عَالَمٍ یَتَّکَبِرُ
 یُبْغِضُهُ اللهُ تَعَالٰی . اوشبو کلم مجازاة دن (اِنْ) حرف اولوب

ماعداسی اسم لری و (اسماء منقوصه) لقبيله مشهور لردر .

❖ نوع سادس ❖ معنی فعلده اولغان اسم لری (اسماء افعال)

لقبنده اولوب بعض لری ماضی معناسنده اولوب براسم نی

رافع اولور و بعض لری براسم نی امر معناسند اولوب

ناصب در . رافع لری (هیئات الامر) ای بَعْدَ (شَتَانِ

زید و عمرو) ای افتراقاً (سَرَعَانُ زید) ای قرب

(وَشْكَانُ عمرو) ای قرب کبی لری .

ناصب لری : (ها زیداً = خذه ، (روید) زیداً = امهله

(هَلُمَّ زیداً = أَحْضِرْهُ ، (هَاتِ شِیْئاً = آعْطِهِ ، (هِيهَلْ)

الثريد = أَيْتَهُ ، (بَلِّغْ زیداً = دعه ، (عَلَيْكَ زیداً = الزمه ،

(دُونِكَ) عمراً خذه ، (تَرَاكَ زیداً = اترکه کبی لردر

❖ نوع سابع ❖ افعال ناقصه در ایکی اسمده عمل ایدوب

اولینی مرفوع ثانینی منصوب ایدر لر کَانَ ، صَارَ ، أَصْبَحَ ،

أَمْسَى ، أَضْحَى ، ظَلَّ ، بَاتَ ، مَازَالَ ، مَا بَرِحَ ، مَا انْفَكَّ ،

مَا قَتَى ، مَا دَامَ ، لَيْسَ . مَن كَانَتْ نَعْمَتُهُ وَاصِبَةً كَانَتْ

طَاعَتُهُ وَاجِبَةً لَا يَزَالُونَ يَرْكَبُونَ خَطَايَاهُمْ ، كَانَهَا عَلَيَّ

الصَّرَاطِطِ مَطَايَاهُمْ . لَا يَزَالُ اللَّهُ مَحْسِنًا إِلَيْكَ . كَبِي

* فائده * نوع ثانی ، نوع ثالث ، نوع سابع ، ثامن ، تاسع ،

عامل لری هر قایوسی مبتدأ و خبرگه داخل اولدقلرندن بو

فاعل منوی غیر
ظاهر اولدقلدن
اكتفاء ایدللمشدر

عامل لرگه (نواسخ مبتدا و خبر) دیولور و مقدم اولغان اسم
 كرك مرفوع كرك منصوب اولسون كلامده مسند اليه و عامل ننگ
 (اسی) و مؤخر اولغانی مسند و عامل ننگ (خبری) اولوره
 * نوع ثامن * مضمون جمله ننگ قرب حصولينه ياكه
 شروعنه دلالت اینکوچی فعل لر در (افعال مقاربه) اسمنده
 در لر عسی ، كاد ، كرب ، اوشك ، طفق ، جعل ، اخذ .
 بونلرده مبتدا و خبرگه داخل اولوب مبتدا بونلرغه مرفوع
 حالنده اسم اولور و خبر فعل مضارع اوله رق جمله اولوب
 خبر اولور : عسی زيد آن يخرج ، كاد عمرو يدخل كبی
 * نوع تاسع * افعال قلوب در : علمت ، رايت ، وجدت ،
 زعت ، ظننت ، خلت ، حسبت ، هب . مبتدا و خبرگه
 داخل اولوب هر قايوسینی مفعولیه اوزره منصوب ایدر لر .
 علمت زيدا فاضلا . ظننت بكرا شاعرا كبی هب احسب
 معناسنده

* نوع عاشر * افعال مدح و ذم در معرف باللام اولغان
 اسم جنس نی رفعليك ایدر لر . مدح اوچون نعم ، حبذا . ذم
 ایچون ساء ، بشس در نعم الرجل زيد . حبذا العالم بكر .
 كبی * مذکور اولان ۱۱۵ قدر عامل در علی الشنوذ استعمال
 ایدلکان باشقه عامل لر هم وارد انشاء الله هر قايو عامل لر نی
 مخصوص مبتدلرنده تفصیل معانی و شرایط اعمال و بیان امثله
 (۱)
 ایله ذکر ایدلور

(۱)

* تنبيه *

عامل لر ننگ كيفية
 عمل لرینی كثرة
 مشاهدك و علی وجه
 الصواب اعمال
 اوزره تحصیل میران
 ایچون ذکر
 ایدلاچك تراکيب
 کبی عبارات فصیحه
 او قونمق معلم لر ننگ
 لوازم ذمه لریدن
 و باب تعلیم ننگ
 قواعد نافع و اصول
 معتد بهاسندن در :
 بحکمى ان احمد بن
 ابی داود کان یختلف
 الی مجلس بشر
 الریسی فی حالته
 و هیئته ردیئته
 و ینصرف عنه فی
 قائم الظهیرة معلقا
 صحبرته متابطا دفتره
 فیقبیل عند اخ له *
 فلما وجه المأمون
 المعتصم الی مصر
 التمس من بشر رجلا
 من اصحابه یکون فی
 صحبة المعتصم یولیه
 علی المظالم و ینکتب -

- إليه اخباره * فقال يا امير المؤمنين معانقوهم لهم فقه ولكن لم يجمعوا اليه الأدب ومعرفة
 امور السلطان ثم وصف له احمد بن ابي داود قال انه جمع الى فقه ادبا وبيانا وعقلا *
 فارس الى وقيل له المظالم ففعل ثم حل من المعتمم محلا عظيما لاختياره له ايام مقامه
 بمصر معه * من كتاب غرر الخصائص الواضحة وعرر النقائص الفاضحة للشيخ الاديب ابي
 اسحاق برهان الدين ابراهيم بن يحيى بن علي الكتبي المعروف بالطوطا رحمه الله تعالى وكان
 الوليد بن عبد الملك

لحظة دخل اليه اعرابي
 وعنه عمر بن عبد
 العزيز * فقال له من
 انت ووصل الهمزة
 فظن الاعرابي انه
 يقول مننت فقال المنة
 لله ولا امير المؤمنين *
 فقال عمر للاعرابي
 ان امير المؤمنين
 يقول لك من انت
 قال فلان بن فلان *
 قال ماشانك وفتح
 النون قال جدرى في
 وجهي ونجح بساقي قال
 عمر ويحك ان امير
 المؤمنين يقول لك
 ماشانك وضم النون *

❁ فصل اعراب ❁ اعراب ننگ وجوهى اوج رفع

نصب جريا كه خفض. رفع فاعللك علامتى نصب مفعوللك
 علامتى جر مضاف اليه للك علامتى * اعراب لفظى ياتقديرى
 يعنى لفظك اولماس فقط تقديرده اولوره اعراب لفظى وجوه
 ثلث ننگ كلسنك بولور - يابعض ده لفظى بعض ده تقديرى
 بولور اعراب تقديرى دخى كل وجوه ده يا بعض ده وهر
 فايو نوع حركة ايله يا كه حرف ايله بس انواع اعرابى
 آلتى نوع ايله ضبط ايدلور

❁ نوع اول ❁ رفع نصب جر وجهلر ننگ كلسنك حركة

اعرابيه لفظك ظاهر اولوره بو نوع ننگ صلى اخيرى صحيح
 يا كه حكم صحيح ده اولغان اسملرد مفرد منصرف وجمع مكسر
 منصرف اولسه تمام حرکات برله يعنى رفع حالنده ضمه

قال ظلمنى خنتى قال ومن خنتك وفتح النون قال وماسؤ الك عن ذلك يا امير المؤمنين
 حجام عندنا بالبادية قال عمران امير المؤمنين يقول لك من خنتك وضم النون قال فلان هـ

غرر الخصائص وكان سيبويه واسمه عمرو بن قنبر يختلف الى حماد بن زيد
 يقرأ عليه الحديث فكان ياحن في قرأته فيرد عليه حماد فأبرمه يومالحنه فقال له كم تاحن
 امالك مرواة فتجمل ووجم فلما قام من مجلسه انقطع الى الخليل بن احمد فقرأ عليه النحو
 فمهر فيه وفاتى وسار ذكره في الآفاق هـ غرر الخصائص

نصب حالنده فتحه جر حالنده کسره ایله اعرابلا نور جانی
 زید و رجال، رأیت زید^۱ اورجالاه و مررت بزید و برجال کبی
 اگر غیر منصرف بولسه بعض حرکات برله یعنی رفع حالنده
 ضمه، نصب و جر حالرنده فتحه ایله اعرابلا نور جانی احمد
 رأیت احمد، مررت باحمد کبی اگر جمع مؤنث سالم بولسه
 دخی بعض حرکات برله یعنی رفع حالنده ضمه، نصب و جر
 حالند کسره برله اعرابلا نور جانتی مسلمات، رأیت مسلمات
 مررت بمسلمات کبی

* نوع ثانی * وجوه اعرابیه ننگ کلسنده حرکات اعرابیه
 تقدیرده اولور بونوع ننگ محلی اخیرندک الف مقصوره اولغان
 اسم ودخی نوع اول محلی ننگ یا متکلم گه مضانی اولغانلری
 هذه جبلی فی یدها عصا تضرب بها غلامی و غلامی يقول
 یا مالکی نجنی من هذه الجبلی اوخذ من یدها العصا . جمله دن
 منقول اولان علم لرده دخی اعراب اوشبو نوع دن درجانی
 نابط شراً، رأیت تأبط شراً، مررت بتا بط شراً کبی هیچ حالده محکی
 عنده اولان حرکاتی تغییر ایدلس و دخی اهل حجاز لغتتجه
 مفردلردن حکایتده اصلده اولان روشجه حکایت ایدوب
 جمله^۲ حاکیهده مفرد مذکورگه اعراب تقدیری ویرلادر رأیت
 زیدا دیکانده من زیداً دیو سوال ایدلادر

* نوع ثالث * حرکات اعرابیه بعض وجوهده لفظی بعض

وجوهده تقدیری اولغان اعراب دره محلی اخیرری (یا) اولوب
 ما قبلی مکسور اولان ماده در رفع حالنده ضمه^۳ تقدیریبه

۱ بو نوعلرده
 اعراب ضمه و کسره
 لفظده ثقیل
 اولدقلرندن تقدیر
 ایدلمشدر

جر حالنده کسره^۱ تقدیریه نصب حالنده فتحه^۲ لفظیه ایله
 اعراب لانور جانی القاضی و رأیت القاضی و مررت بالقاضی
 کبی اشعارده حاله نصب دهده اسکان (یا) ایدلوب اعرابی
 تقدیر ایله کلمشدر :

مَهْلًا بَنِي عَمِّنَا مَهْلًا مَوَالِينَا. لِأَتَنْبِشُوا بَيْنَنَا مَا كَانَ مَدْفُونًا*^۱ ده
 موالینا منصوب اولساده سکون (یا) ایله اولمشدر. اعط القوس
 باریها و آنزل الدار بانیهما مثل مشهوری دخی بو قبیلند
 اکر محل مذکور نكرة اولسه یعنی لام تعریف و اضافه دن
 عاری اولسه ایکی حالده (ی) محذوف اولوب اعرابی تقدیری
 اولور نصب حالنده (ی) مثبت اولوب اعرابی لفظی اولور
 جانی قاض، رأیت قاضیا، مررت بقاض کبی بعض اشعارده
 نصب حالنده حذف (ی) ایله کلمشدر: وَلَوْ أَنَّ وَاشٍ بِالْيَمَامَةِ
 دَارُهُ - وَ دَارِي بَاعْلَى حَضْرَمَوْتَ اهْتَدَى لَنَا*^۲ ده اولان و اش کبی
 ● نوع رابع ● جمیع وجوهده اعراب لفظده اولان حروف
 ایله اولور. حروف اعراب اوچ در (و، ا، ی) گاه او شبو حروف
 ثلثه ننگ بارچه سی ایله اعراب واقع بولور اسمأسته معتله کبی
 مکبر اولوب یا متکلم دن باشقه غه مضای اولسه لر. رفع حالند
 (و) ایله نصب حالند (ا) ایله جر حالند (ی) ایله اعراب لانور لر
 اکثر لغاتده اسمأند کوره ابوه، اخوه، فوه، هنوه، حموها، ذومال در
 جانی ابوک رأیت اباک مررت بانیك کبی * اکر اسمأند کوره
 مصغر اولسه لر یا که اصلا مضای اولسه لر اعراب لری

۱ بز ننگ وفات
 اولغان قرتند اشلرمز
 که اطالة لسان
 قبلماغل دیمکدر

۲ تمام نه قدر بعید ده
 بولسه ده ضررینی
 تیکرور دیمکدر

همدان قبيله لرينه نسبت ايدلمشدر قاله العينى فى المقاصد النحوية وقال ايضا فيه ويشهد لذلك ما ثبت فى صحيح البخارى من حديث انس رضى الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من ينظر ما صنع ابو جهل فانطلق ابن مسعود فوجهه قد ضربه ابناً عفرأ حتى برد (اى قرب الى الموت) فقال له انت ابا جهل قال ابن عليه قال سليمان هكذا قال انس رضى الله عنه وهو واضح وهو مامرورى بلفظه لا بمعناه وهذا يؤيد ما روى عن الامام ابى حنيفة من قوله لا ولو رمى بابا قبيس حيث لم يقل بابى قبيس وان هذه لغة صحبجة وانه ليس باحن كما زعمه بعض المنعصبين حتى احنوا الامام فى ذلك جهلهم وافراطهم فى تعصبهم اتمهى

نوع اولدن اولور جائى اخ واخيگ، انا اخيگ، باخ باخيگ كى اكر يا متكلم گه مضاف اولسه لر نوع ثانى دن اولور غلامى قبيلندن * بعض لغاتده اب، اخ، هم ماده لرى يا متكلم دن ما عداغه اضافه حالتده افراد كى اعرابى نوع اول اوزره كلمشدر: سوي اَبَكِ الْاَدْنَى فان محمد ا- علا كل شىء يا ابن عم محمد * شعرنده اَبَكِ كى رُوْبَةٌ بِأَبِهِ اَقْتَدَى عَدَى فى الكرم- ومن يشابه اَبَهُ فما ظلم * ده (ابه) نصب وجرده حركة ايله كلمشدر ولكن بولغه شاذه در اما (هن) ده حروف ايله اعرابلنم كنى امام فرأ انكار ايدوب فقط (ن) غه حرکات ويرما كنى اثبات ايتمشدر امام سيبويه حروفنى اثبات ايتد كينه بنا ائمه نحو اتمام حروف غير افصح ايسه ده على الشذوذ ورو دينه ذاهب اولمشدر و بعض لغاتده حبلى ماده سى كى احوال ثلث ده اخير لر بنى الفى ايله تلفظ ايدوب حرکات تقدير يه ايله اکتفاً ايتمش لر و بولغه لغة ثانيه دن اشهر در ا ابوالنجم: اِنَّ اَبَاهَا وَاَبَا اَبَاهَا قَدْ بَلَّغَانِي الْمَجْدِ غَايَتَهَا دِيْمَشْدَر وگاها بعض حروف ايله اعراب واقع اولور رفعده (ا) نصب وجرده (ى) ايله تشبيه: اثنان اثنتان ثنتان كلاكتاده جائى الرجلان كلاهما رأت الرجلين كليهما مررت بالرجلين كليهما لكن كلاكتاده ضميركا اضافه شرطدر اكر ظاهر كا مضاف اولسه لر اعراب لرى نوع ثانى دن اولور . ياكه

۲ اولوا عشرون
کبیلر جمع مذکر
سالم گه ماحقلم در

رفع ده (و) نصب و جر ده (ی) ایله اولور جمع مذکر سالم اولوا^۲
عشرون، ثلثون، تسعون کا قدر لی ده جانی مسلمون اولوا
الکرم رأیت مسلمین اولی الکرم مررت به مسلمین اولی الکرم
* نوع خامس * وجوه ثلاثه حروف تقدیریه ایله اولور
جمع مذکر سالم و ماحقانی واسما ستة معتله ساکن کا ملاقی
اولسه لر اعراب حرف لری کتابت ده اولسه ده تلفظه اولما نیچه
مجرد تقدیر ده اعتبار ایدلور جانی ابو القاسم و صالحو القوم
رأیت ابا القاسم و صالحی القوم مررت بابی القاسم و صالحی
القوم کبی

* نوع سادس * بعض وجوه ده حرف اعراب لفظه بعض
وجوه ده تقدیر ده اولور اولی ساکن اولان کلمه کا اضافه
ایدلکان تثنیه لر کبی هذ ان ثوباً ابنک رأیت ثوبی
ابنک نظرت الی ثوبی ابنک س یا متکلم کا مضاف اولغان
جمع مذکر سالم دخی اوشانداق در جانی مسلمی رأیت
مسلمی مررت به مسلمی مذکور تثنیه و جمع مثال لر نده حاله رفع ده
حرف اعراب مقدر حاله نصب و جر ده ملفوظ در

س التقأ ساکنین دن
حاله رفع ده حذف
الف برله نصب
وجر ده یاغه کسره
ویر مک برله
استخلاص ایدلمش
در

* فصل * اسم منصرف و غیر منصرف که منقسم اولور
منصرف اسم لکن قوی اولوب تنوین و کسره فی قابل اولان
اسم در غیر منصرف فعل گه مشابه اولدقندن تنوین و کسره فی
قابل اولماغان اسم در اعراب جری فتحه ایله اولور اگر
مضاف اولسه یا که معرف باللام اولسه اسم لیک قوتلانوب

کسر . دخولی جائز اولور وگاها ضرورة شعر اولوقده
تنوین داخل اولور فاطمه رضی الله عنها رسول الله صلی
الله علیه وسلم وفاتنده دیمشدر

مَاذَا عَلِيٌّ مِنْ شَمِّ تَرْبَةِ أَحْمَدٍ - أَنْ لَا يَشُمَّ مَدَى الزَّمَانِ غَوَالِيَا
صَبَّتْ عَلِيٌّ مَصَابِقُ لَوْ أَنَّهُمَا - صَبَّتْ عَلِيٌّ الْأَيَّامِ صِرْنَ لِيَالِيَا

بیت مذکورده مصائب ضرورة شعر سببيله منون اولمشدر
امراً القیس :

وَيَوْمَ دَخَلْتُ الْخِدرِ خِدرٍ عَنِينَةٍ - وَقَالَتْ لَكَ الْوَيَالَاتُ إِنَّكَ مُرَجَلِي

عَنِينَةٍ منون اولمشدر وهم منون آخرغه مناسبة اوچون

تنوین داخل اولور قوله تعالى سلاسلًا واغلا لآده اغلا لآکا

مناسبة ایچون سلاسل منون اولمشدر * ضرورة شعرده مجرد

علمیت سببلی اسم ننگ غیر منصرف اولماقنی کوفیون

وبعض بصریین تجویز ایتمشدر اما جمهور بصریین انکار

ایتمشدر متمسک کوفیین عباس بن مرداس رضی الله

عنه قولى؛ فما كان حصنٌ ولا حابسٌ - يفوقان مرداس في

جمع * شعر مذکورده مرداس مجرد علمیت سببلی ممنوع

الصرف اولمشدر .

اسم ننگ غیر منصرف اولماقناک توقز نوع سبب تاثیر ایدر

۱ عدل، وصفی، تأنیث، معرفه، عجمه، جمع، ترکیب، الفی،
۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸

ا وهم (احمد) کسره
وتنوینله وارد
اولمشدر

۹
 ونون مزیدیتن ، وزن فعل ، اوشبو توقز سبب دن الف
 تأنیث پیدا اولسه كرك مقصوره كرك ممدوده یا كه جمع
 متحقق اولسه یا كه باشقه لردن ایكیشار سبب متحقق اولسه
 اسم غیر منصرف اولور .

* فصل * عدل - اسم نك صیغه^۱ اصلیه سندن یعنی
 مقتضی قیاس اولان صیغه سندن چقه اقی در . اكر خروجی
 حقیقی اولسه عدل تحقیقی اولور . برر معناسنده اولان
 (موحد ، اُحاد) ایكیشار معناسنده اولان (مثنی ، ثُنا)
 اوچار معناسنده اولان (مثلث ، ثلاث) دورتار معناسنده
 اولان (مربع ، رباع) کبی^۲ . تکرر معنی تکرر لفظ علامتی
 اولوق قیاسندن اصل لری (واحد واحد) (اثنین اثنین)
 (ثلثه ثلثه) (اربع اربع) دیو حکم ایدامز قوله تعالی
 فانكحوا ما طاب لکم من النساء مثنی و ثلاث و رباع . ودخی
 آخری جمعنده اُخر (اُخر من) یا كه الأخر دن منقول اولوب
 عدل حقیقی کا مثال در وهم جمع بتمع بصع کبی لر عدل
 حقیقی امثله سندن در جمع بتمع بصع دن منقولدر

۲ اوشبو اسم لر عدل
 ووصف سبب لری
 برله غیر منصرف
 اولمشاردر

اكر اسم نك خروجی حقیقی اولماسه بلکه مجرد منع صرف
 تحقیقندن اصل تقدیر ایدلسه عدل تقدیری اولور عمر زفر کبی
 بو اسم لر کلام عربک غیر منصرف اولوب کلسه لرده معرفه دن
 باشقه سبب معلوم اولما دقندن بالضرورة عدل فرض ایدلشدر

۱ زیرا که بنو تمیم لغتند باب قَطَام علمیت و تأنیث ایله غیر منصرفلر در

بنو تمیم لغتند باب قَطَام ده منع صرف ایچون حاجت اولماساده
 باب فعالنی مطرد ایتمک ایچون عدل تقدیر ایدلشددر
 اما اهل حجاز لغتند باب فعال کُلُسی مبنی علی الکسر در
 تفصیل لری اسماً افعال بابنده کلور انشأ الله لجمیم بن صعب:
 اذا قالت حذام فصدقوها فان القول ما قالت حذام
 شعرند بنا علی الکسر ایله اهل حجاز لغتجه کلمشدره
 ذوات رأ بولغان فعالده بنو تمیم هم بناغه وارمشلدر
 * وصف * بعض صفاتی ایله اعتبار ایدلان ذات مبهمه کا
 دلالت ایدن اسم در احمر، ایض، اخضر، کبی قزل لق، آقلق
 یا شل لك، صفتی ایله اولان شیء دیمک در شرط تأثیری
 اصل وضعده وصفیت کا موضوع اولماتی معلوم اولمق در .
 اگر وصفیت فقط استعمال حسبلی عروض اینکان اولسه اعتبار
 ایدلمس . مرت بنسوة اربع کبی اربعده وزن فعل اولسهده
 اصل وضعده وصفیت ایچون اولمادقندن مجرد ترکیبده
 صفة اولوب وقوعندن وصفیتی اعتبار ایدلمکان وغیر منصرف
 اولغان در . اگر اصل وضعده وصفیت ایچون اولسه صوتکره
 اسم اولوب شایع اولسهده وصفیه اصلیه اعتبارینه ضرر
 ایتمس قاره یلان معناسند اولان اسود - آلا یلان معناسند
 اولان ارقم - بوغاو معناسنده اولان ادهم کبی . اسود
 ادهم اصلک مطلق قاره شیء ارقم مطلق آلاشیء معناسند

وصف اولدقلرندن وزن فعل منضم اولوب غير منصرف اولمشلردر . اصلده وصف اولماق معلوم اولماق مجرد موهوم اولسه اعتباری دخی ضعیفی در .

ولهذا افعی، اخیل، اجدل کبی اسم لرننگ صرفی غالب در خبت معناسنده اولان فعوة دن مینک معناسنده اولان خال دن قوه معناسنده اولان جدل دن اشتقاق لری متیقن اولدقندن .

وگاها غیر منصرف کلمشلردر - حسان بن ثابت رضی الله عنه: ذرینى و علمى بالأمور و شیمتى - فما طائرى یوما علیک بأخیلا* قطامی؛ کان العقیلیین یوم لقیمتهم - فراخ القطالاقین اجدل بازیا* مذکور بیت لرده اخیل و اجدل غیر منصرف اولمشلر

اوزن فعل ووصف
سبیلرندن

﴿ تانیث ﴾ ناء ملفوظه ایله لفظ مؤنث اولسه علمیت شرطی ایله غیر منصرف اولور کرك مذکر کا علم اولسون طلحة عقبه شعبه کبی کرك مؤنث کا علم اولسون فاطمه رابعة خدیجة کبی . اکر ناء مقدره ایله اولسه حروفی اوچ دن زیاده اولسه دخی علمیت ایله غیر منصرف اولور مذکر کا اسم اولسه ده سعاد زینب کبی . اکر حروفی اوچ اولوب متحرک الاوسط اولسه مؤنث کا علم لیک شرطی ایله غیر منصرف اولور . اکر ساکن الاوسط اولسه مؤنث کا علم بولمق ایله لغه فصیحه ده عجمه اولمق شرطی ایله غیر منصرف اولور اسم اولان ماه، جور

کبی . بعض لغتده عجه شرط ایدلمای فقط علمیت ایله هند
 کبی لرفی غیر منصرف ایدلمش در . اکر اسم ساکن الاوسط
 اسماء ذکور دن منقول اولسه بلا عجه ممنوع الصرف اولور
 خاتون غه علم ایدلکان زید کبی هنده زید
 رأیت زید مررت بزید * جیل مخصوص کاسم اولان عرفات
 منصرف در جمع مؤنث سالم صیغه سنده اولدقندن تاء ملفوظه
 سی تأنیث اوچون اعتبار ایدلس ا . تقدیر تاء دن وجود تاء
 ملفوظه مانع در . تأنیث دن خالی اولان علمیت فقط منع
 صرف اوچون غیر کافی در الف ایله مؤنث اولان لفظلر کرک
 الفی ممدوده اولسون کرک الفی مقصوره اولسون سبب آخردن
 باشقه غیر منصرف اولور لر علم اولسون کرک اولماسون حبلی
 لیلی حمراء زکریاء کبی

* فصل *

اسماء قبائل وبلدانده علمیت دن ماعد ا سبب آخر ظاهر
 اولسه غیر منصرف در باهله تغلب بغداد خراسان کبی .
 اکر سبب آخر ظاهر اولماسه عرب دن غیر منصرف مسموع
 اولسه وجه مسموع اوزره استعمال لازمدر سدوس خندف
 هجر عمان کبی

اسم قبیله لر قبیله یا که امگه اسم اولق تاویلی ایله، اسم بلدلر
 بلده یا که بقعه گه اسم اولق تاویلی ایله مؤنث معنوی

۲ یعنی تأنیث
 اولدقندن صوتکره
 عجه اولمسه ده علم
 اولدقندن غیر منصرف
 کور مشلر در

۱ فقط علامه جمع در

اولورلر • اکر عرب دن منصور اولوب مسموع اولسه
 دخی منصور حالنده استعمالی لازم اولور کویا اب وحی
 تاویلی ایله مکان و موضع تاویللیله اسم مذکر اعتبار اید اولورلر
 ثقیف معد حنین دابق کبی • اکر عرب دن هر ایکی
 وجه مسموع اولسه هر ایکی وجه ایله استعمال جائز اولور
 ثمود واسط قریش ماده لری کبی قوله تعالی لئلا
 قریش • شاعر : وهم قریش الاکرمون اذا انتموا طابوا
 فروعا فی العلی و عروقا * اکر عرب دن کیفیت استعمال
 مسموع اولماسه دخی تاویل مذکورلر ایله ایکی وجه ایله
 استعمال جائز اولور

﴿ معرفه ﴾ علمیت شرطی ایله تأثیر ایدر

کریک علم شخص اولسون طاحه احمد کبی کریک علم جنس
 اولسون اسامه کبی یا خود حدث اولان معناغه اسم اولسون
 اسم تسبیح اولان سبحان بالکلیه معناسنه اسم اولان زوبر
 کبی یا خود وقت اولان معناغه اسم اولسون اوشبوتانک
 اوشبو ایرته اوشبو سحر معنالرینه اولان بکره - غدوة -
 سحر کبی البکره • الغدوة • السحر لفظلرندن معدول
 و اوقات مخصوصه گه علم اولوب ممنوع الصرف اولمش لردر
 بکره غدوة لرده تأنیث هم متحقق دره سته ضعیف ثلثه - و اربعة
 نصف ثمانیه کبی نفس عدد مراد اولان ترکیب لرد دخی
 علمیت اعتبار ایدلماکنه بنا غیر منصور وارد اولمشدر

عجمه اسم ننگ غیر عرب موضوعاتندن اولماتی دره لسان
 عربک غیر علم حالنک استعمال ایدلماسه زیاده علی الثلث
 یا که تحریک اوسط شرطیله منع صرف ده تأثیر ایدر لغت
 اعجمیه ده علم اولان ابراهیم اسماعیل واعجمیه ده جید معناسنه
 اولوب عربی ده قرا سبعة دن امام نافع راوی سی عیسی کا
 علم ایدلان قالون ونوح علیه السلام والدینه اسم اولان
 لَمَّكَ کبی . نوح لوط کبی لر منصرف لر در .

* جمع * نا تأنیث دن خالی اولوب اقصی الجموع وزننک
 اولمق شرطیله سبب آخردن باشقه استقلا لا صرفدن منع
 ایدر اقصی الجموع وزنی اولی مغنوح ثالثی الف والف
 صوتکننده ایکی حرف یا که اوسطی ساکن اولان اوج حرف
 اولان صیغه در قوله تعالی ومساجد یذکر فیها اسم الله، ولقد
 زینا السماء الدنيا بمصابیح ده مساجد مصابیح کبی آساور
 ضواحک قنادیل اناعیم دواب امثالی جمله امثله دن در
 اگر وزن مذکور متحقق اولوب اخیرنده نا اولسه ملائکه
 فرارته کبی غیر منصرف اولماس کراهیه علانیه کبی مفرد لرا
 اوخشاب جمعیت قونی ضعیف اولدقن علم ضبع اولان
 حضاجر حالاً جمع اولماسه ده اصلده جمع حضجر اولمق
 سببیله غیر منصرف اولمش در سراویل سیبویه قولنچه لفظ
 اعجمی اولوب موازن لرینه حمل ایله غیر منصرف اولمش در
 ابوالعباس المبرد قاشنده عربی اولوب تقدیراً جمع سروالته

اعتبار ایدلوب ممنوع الصرف اولمش در تمیم بن اُبی؛
 آتی دونها ذبُ الریادکانه - فتی فارسی فی سراویل راح
 وعلی الندرة سراویل منصرف اولوب کلمش در* جاریه
 غالبیه ماشیه جمع لرنده اولان جواری غوالی مواشی کبی
 جموع منقوصه اکثر نُحات قاشنده حاله رفع وجرده قاضی
 کبی منون و تقدیری الاعراب و حاله نصب ده ضوارب کبی
 غیر منون و لفظی الاعراب در بعض لغاتده حاله جرده حاله
 نصب کبی جواری مثلی کلمش در فرزدق :

فلو کان عبدُ الله مولى هجوتُهُ ولكنَّ عبدَ الله مولى موالِیا
 بولقتی نحو یونندن کسائی، ابوزید عیسی بن عمر اختیار
 ایتمشلر

* ترکیب * ایکی اسم دن مرکب اولان لفظ ما بین لرنده
 اضافه و اسناد هیئتیی اولماسه و اسم ثانی متضمن حرف اولماسه
 علمیت شرطیله غیر منصرف اولور بعلبک، معد یکر،
 حضر موت، کبی. اکر اضافه ایله اولسه غیر منصرف
 اولماس عبد الله کبی اسناد اولسه دخی غیر منصرف اولماس
 تا بظراً کبی اکر اصلده اسم ثانی متضمن حرف اولسه
 صرف و عدم صرف هر ایکاوی جائز اولور خمسة عشر کبی
 علم ایدلسه . اصلده عشر حرف عاطفه فی متضمن اولدقدن
 واجب المنع توکل در

یعنی غیر مشتق ده

* الف و نون مزیدتین * اسم ده علمیت ایله صرفدن منع
 ایدر عثمان عمران کبی اکر علمیت اولماسه منصرف
 اولور ثعبان زعفران کبی صفت ده اولسه تأنیث اوچون
 تالاحق اولماسلیق شرطیله صرفدن منع ایدر و بعض لر
 عندنده مؤنثی فعلی وزننده اولمق شرطیله بس سکران
 کبی لر مؤنثی سکرانه اولمای سکری اولدقدن بالاتفاق
 غیر منصرف اولور . ندمان مؤنثی ندمانه اولوب ندمی
 اولماقدن بالاتفاق منصرف اولور . لفظ رحمن الله تعالی کا
 مخصوص اولوب هیچ مؤنث کا اطلاق اولماقدن انتغافلانه
 قولینه کوره غیر منصرف وجود فعلی شرطینه بنا منصرف
 اولور مؤنثی فعلانه اولان فعلان اوزانی ابن مالک ننگ
 اوشبوا بیاتی ایله مضبوط اولمشدر

اجز فعلی لفعلانا	اذا استثنیت حبلانا
ودخنانا و سخنانا	وسیفانا و صحیانا
وصوجانا وعلانا	وقشوانا ومصانا
وموتانا وندمانا	واتبعهن نصرانا
وزد فیهن خمصانا	علی لغة والیانا

اوشبو م ماده دن ماعداده فعلان ننگ مؤنثی فعلی اولمقله
 حکم ایدلور

* وزن فعل * اولنده حروف مضارعت دن بری اولمازسه
 فعل کا مختص اولان اوزان دن بولمق شرطیله منع صرف ده

تأثیر ایدر فعل وزنی کبی اسم ده متحقق اولماس مکر
 فعل دن منقول اولور اسم فرس اولان شمر اسم ما ده بندر
 اسم رجله خضم کبی یا که اعجمی اولور اسم بیت المقدس
 اولان شلم کبی جمیل : ابوک حباب سارق الضیف برده
 وجدی یا حجاج راکب شمرآ * اکر اولنا حروف مضارعت
 دن بری اولسه تانی عدم قبول شرطی ایله منع صرف ده
 تأثیر ایدر کړک اصلده اسم اولسون احمد احمر کبی
 کړک مشتمل ضمیر اولماغان فعل دن منقول اولسون یعلی
 یشکر تغلب کبی اما یعمل آرمل کبی لر منصرف لر در
 لموق تانی قابل اولدقلری اوچون * فافده * اسم ایله فعل
 آراسنده مشترک اولان اوزان جمهور قاشناک وزن فعلدن
 محسوب اولماس یونس وزن فعل دن حساب ایدوب عضد
 جبیل کتف جعفر کبی لرنی علم اولسه غیر منصرف دیمشدر
 عیسی بن عمر فعل دن نقل شرطیله اعتبار ایتمش درلهذا
 کعسب جلا کبی لرنی غیر منصرف کورمش سجیم بن
 وثیل الریاح قولنده

انا ابن جلا وطلاع الثنایا متی اضع العمامه تعرفونی
 ده جلا غیر منون واقع اولمش ولكن جمهور فعل دن
 نقلنی اعتبار ایتمایچه مثال مذکور لرننک صرفینه وارمشلر
 بیت دن سیبویه (جلا فعل وفاعل مستردن مرکب علم
 اولماقله حکایت اوزره مبنیدر نبئت اغوالی بنی یزید شعرناک

یزید ضمیرنی اشمالیله علی الحکایه علم مبنی علی الضم
اولقی کبی (دیو جواب ویردی . زمخشری انکار علمیت
ایدوب) انا ابن رجل جلا تقدیر یله موصوف محذوف کا
صفت اولان فعل (دیو جواب ویردی

* فصل حکم تنکیر * بر سببی علمیت اولوب غیر
منصرف اولغان اسمنی نکره ایدلسه اسم مذکور منصرف
اولور زیرا که علمیت تأنیث بالنأ ایله یا که عجمه ایله
یا که ترکیب ایله یا که الف و نون ایله مجتمع اولغان اسم لرده
تنکیر سببلی علمیت منتفی اولوب آننک ایله مشروط
اولغان سبب آخر کالعدم اولوب اسم مذکور اصلا سببسز
قالور اکر عدل یا که وزن فعل ایله مجتمع اولسه
تنکیر بعدنده فقط بر سبب ایله قالور و علی التقدیرین
اسم منصرف اولور

اگر اسم ننگ منع صرفنده علمیت دخلسز اولسه چنانچه
مساجد حبلی همراء کبی لر نی علم ایدلکان صورت لرده
اوشبو اسم لر نی تنکیر ایدلسه هنوز غیر منصرف اولور لر
حال علمیت لر ننگ جمعیت و تأنیث اصلیه لر اعتبار ایدلدی
کبی بعد التنکیر دخی جمعیت و تأنیث سببلی غیر منصرف
اولور لر اصلده وصف اولوب افعال موازن لرینی علم
ایدلمش اولسه تنکیر بعدنده امام سیبویه قاشنده وصف
اصلی و وزن فعل سببلی هنوز غیر منصرف اولور
امام اخفش قاشنده علمیت سببلی زائل اولان وصفیت

ومنصرف وغيره لری
تمییز ایتدر لور
الحمد لله فاطر
السموات والارض
جاعل الملائكة رسلا
اولی اجنحة مثنی
وثلاث ورباع .
ووهبنا له اسحق
ويعقوب كلاهدينا
ونوحاهدینامن قبل
ومن ذرینته داود
وسلیمان وایوب
ویوسف وموسی
وهرون وكذلك
نجزی المحسنین
وزکریا ویمحی
وعیسی والیاس کل
من الصالحین
واسمعیل والیسع
ویونس ولوطا وکلا
فضلنا علی العالمین .
خلفائبنی امیة اربعة
عشر اولهم معاویة بن
ابی سفیان وآخرهم
مروان بن محمد ومدة
خلاقتهم اثنتان
وتسعون سنة . هراة
مدینة عظیمة بخراسان
فتحت فی زمن عثمان
بن عفان . همدان
مدینة کبیرة بهامیاه
وبساتین ومزارع

اعتبار ایدلمکندن اسم فقط وزن فعل سببی ایله
قالوب منصرف اولور * طریق تنکیر ایکی در اولی علمدن
آننک ایله مسمی اولان طائفه دن لاعلی التعیین واحد فی
اراده قیلنور هذا زید ورأیت زیدا آخر ومررت بزید
ثالثده اولان زید لركیبی کویا (زید ایله مسمی اولان
فرقه دن برسی اوشبو ایکچی سنی کوردم اوچونچیسندن
اوندم) دیمک رب سعاد رب قطامده اولان تنکیر دخی
بو قبیلدندر طریق ثانیه علمدن وصف مشهوری
اراده ایدلمک ایله اولور لکل فرعون کبی فرعون دن
مبطل موسی دن محق معناسی مراد اولوب لکل مبطل محق
دیمک اولور .

* فصل * غیر منصرفی تصغیر ایدلسه عدل جمع
اوللرنک حرف زائد اولماغان وزن فعل ماده لرنده تصغیر
سببلی سبب مذکور لر منتفی اولوب اسم منصرف اولور
أحاد تصغیرنده اَهِیْد علم اولان مساجدده مَسِیْد خضمده
خَضِیْم کبی . بونلردن ماعداده هنوز غیر منصرف حالنک
قالور تصغیردن تغییر کلمس احمردده اَهِیْم طاحده طلبجة
یشکرده یشکِر تَعْلِب ده تَغْلِب کبی

* فصل * اسماً انبیاً علیهم الصلوة والسلام دن محمد
صالح شعیب نوح هود لوط منصرف لردر اولکی اوچ عربی
اولدقلرندن اخیرغی اوچده علمیت وعجمه اولسه ده سکون

نضرة . ینبع فرضه علی ساحل البحر الأحمر وعلی طریق الناهب الی بشرب

اوسط سببلی عجمه غیر مؤثر اولدقندن بونلردن
 ما عدالری علمیت و عجمه سبب لرنندن غیر منصرف لردر
 و هم جبرائیل میکائیل اسرافیل عزرائیل علیهم السلام کبی
 اسم لر سبب مذکور لر ایله غیر منصرف لردر

﴿ مبحث المرفوعات ﴾

یوفاریده ذکر ایدلدیکه وجوه اعراب اوج رفع نصب جر
 بونلر هر قایوسی اسم ده حاصل اولان بر معنی گه علامت در
 رفع فاعل اولق علامتی در نصب مفعول اولق علامتی در
 جر مضافی الیه اولق علامتیدر رفع برله علامت لنکان
 فاعل ایکی قسم فاعل حقیقی ، فاعل تشبیهی یا که ملحق
 بالفاعل . فاعل حقیقی فعل گه مسند الیه اولغان اسم در
 فاعل تشبیهی مبتدا و خبر ، حروف مشبه خبر لری لاء تبریه
 خبری افعال ناقصه اسم لری ، ما ولا اسم لری .

مفعول دخی مفعول حقیقی یا مفعول تشبیهی در مفعول حقیقی
 بش نوع در مفعول مطلق مفعول به مفعول فیه
 مفعول معه مفعول له مفعول تشبیهی حال ، تمیز ، مستثناء
 منصوب ، افعال ناقصه خبر لری ، حروف مشبهه اسم لری
 لاء تبریه منصوبی ، ما ولا خبر لری . اوشبو انواعی هر
 قایوسنی علی حده مبحث ده ذکر ایدلور انشاء الله

﴿ مبحث الفاعل ﴾

فاعل شول اسم در که آنکا فعل یا شبه فعلنی اسناد ایدلش

اولور و مسندی آندن ابدأ مقدم اولور .
 ضَرَبَ زید، قَتَلَ عمروُ زید ضارب غلامه عمرو حسن
 وجهه کبی خبر مقدم و مبتدا مؤخر اولان ترکیب لرده قائم
 زید کبی مبتداغه مقدمنا اولان شبه فعلنی اسناد ایدلش
 اولسه ده تقدیمی فقط بعض موادده اولوب ابدأ اولماقدن
 مبتدا مذکورگه تعریفی فاعل صادق اولماس . قَتَلَ عمرو
 ضَرَبَ زید کبی لرده اسم لر معنی مفعول ایسه لرده عبد
 القاهر جرجانی وز محشری مختار لر نجه فعل مجهول آنلره
 مقدم حالنده اسناد اولندقدن فاعل لردر . و بعض لر
 عندننده فاعل دن اخراج ایدلوب (نائب فاعل) یا که (مفعول
 مالم یسم فاعله) اسمنی اطلاق ایله اکتفا ایدلوره . فاعل ننگ
 مرفوع اولماقی مسندی اولان فعل یا شبه فعل ننگ عملی
 سببیلر در . فعل ننگ اسنادی فقط بر شیئی گه اولدقدن
 هر فعل ایچون فقط بر فاعل اولور . یعنی فقط بر فاعلنی
 رافع اولور جائی زید جائی الزیدان جائی القوم کبی
 جائی زید و عمرو کبی لرده فعلده مکرر حکمنده اولوب
 جائی زید و جائی عمرو قوه سنک اولور یا که جائی الرجلان
 حکمنده اولمقله تقدیرا واحد اولش اولور . مفعول متعد
 النوع اولدقدن تعددی جائزدر . فاعل فعلندن جزئ
 کبی اولدقدن فعل گه مقارن اولماقنی اقتضاً ایدر بعض
 اوقانده معمول آخرنی فاعل دن تقدیم ایدلش اولسه معنی
 ونیتده فاعلنی مقدم اعتبار ایدلور فلها (ضرب غلامه

زید) امثالی جائز (ضرب غلامه زیدا) امثالی سعة کلام اولدقده
 غیر جائز اولمش دره اولده مرجع ضمیر لفظاً مؤخر اولسه ده
 معنی مقدم اولمشدر بونده نقصان یوقدر ثانیده مرجع
 لفظاً ومعنی مؤخر اولمشدر ضمیر ذکر ی سابق اولان شیئی گه
 موضوع اولدقندن مطلقاً مؤخر اولان شیئی گه رجوعی غیر
 جائزدر * اخفش ، ابن جنی ترکیب ثانی امثالنی جائز
 کورمش لر .

❁ ابو الاسود الدؤلی ❁

جزی ربّه عنی عدی بن حاتم * جزاء الکلاب العاویات وقد فعل

❁ حسان رضی الله عنه ❁

ولو ان مجدّاً اخلد الدهر واحداً

من الناس ابقى مجدّه الدهر مطعماً

❁ ابو جنبد بن مرة القرندی ❁

الالبیت شعری هل یلومن قومه * زهیراً علی ماجر من کل جانب

❁ آخر ❁

کسا حلمه ذا الحلم اثواب سودد

ورقی نداءه ذا الندی فی ذری المجد

ابیات مذکوره دن تکلف ایله جواب ممکن ایسه ده رضی

استر ابادی بیانینه وسید جرجانی قرارینه کوره اخفش وابن

جنی مذهب لرینی علی القلته قبول اولی در .

فاعل مظهر اولدقی کبی مظهر گه راجع اولان مضمهر بارز

اولور ضربتُ ضربنا ضربوا ضربین کبی یا که مستتر اولوب
 نیتکه اعتبار ایدلور زید ضربده ضربده مستتر اولوب
 زیدگه راجع اولان هوکبی یا که مضرگه راجع اولان مضر
 اولور انا ضربت انت ضربت کبی

❁ فصل ❁

فاعلنی مفعولدن تقدیم جائز واولی ایسه ده بعض اسباب
 ایله تقدیمی واجب اولور چنانچه فاعل و مفعول ننگ هر
 ایکی سنه اعراب لفظی منتفی اولوب قرینهء معینه اولماسه
 ضرب موسی عیسی قتل هذا ذاك کبی بو مثال لرده مؤخر ننگ
 فاعل اولماقی جائز اولسه کلامده ابهام اولوب غرض افاده
 فوت اولور . اکر برسند اعراب ظاهر اولسه ابهام
 لازم کلمادکندن تقدیم واجب اولماس . وهم فاعلنی یا که
 مفعولنی تعیین ایدن قرینهء لفظیه یا معنویه اولسه دخی
 تقدیم واجب اولماس قرینهء لفظیه اهد هماننگ اعرابی
 تابعی ذکر ایدلنگ ایله اولور ضرب موسی عیسی الظریف
 کبی یا که فعلگه فاعل علامتی متصل اولقله اولور ضربت
 موسی حبلی کبی یا که مفعولگه فاعل ضمیری متصل اولقی
 ایله اولور ضرب فتاه موسی کبی قرینهء معنویه اکل
 الکُمثری یحیی کبی

دخی فاعل فعلگه متصل اولان مضر اولسه انفصالی لازم
 کلماسون اوچون مفعولدن تقدیمی واجب اولور مفعول
 کرك اسم مظهر اولسون ضربت زید ا کبی کرك مضر

منفصل اولسون ما ضربت الا اياك كبی كرك مضمرب متصل
 اولسون ضربتک ضربته کبی ودخی فاعلننک فاعلیتنی
 بر مفعولگه حصر مقصود اولدقده فاعل نی تقدیم واجب
 اولور ما ضرب زید الا عمرا، انما ضرب زید عمرا کبی
 ترکیب دن مقصود زیدننک ضاربلیکنی عمر وکا حصر درولکن
 عمر و زید کامضروب اولدقی کبی باشقه غده مضروب اولسه
 جائز ما ضرب عمرا الازید دیولسه مضروبیه عمر و ننگ زیدگه
 انحصاری مفهوم اولوب ضاربیه زیدننک عمر وگه انحصاری غیر
 مفهوم اولدقندن ایکی جهندن خلاف مقصود لازم کلور
 انما ضرب عمرا زید اوشوقیاس اوزره دراکر ما ضرب
 الاعمرأ زید دیولسه ما ضرب احدا احد الا عمرا زید
 تقدیرنده اولقله هر ایکی جانبندن حصر مفهوم اولدقندن
 دخی خلاف مقصود اولور . بس بیان مقصود تقدیم فاعلگه
 منحصر اولدقندن تقدیم واجب اولور

* فصل * وکاهامفعولنی فاعل دن تقدیم واجب
 اولور چنانچه مفعولگه فاعل ضمیری متصل اولسه ضرب
 غلامه زید کبی اگر فاعلنی تقدیم ایدلسه اضمار قبل الذکر
 لفظا ومعنی لازم کلور . وهم مفعولننک مفعولیتنی بر
 فاعلگه حصر مقصود اولسه ما ضرب عمراً الازید ، انما
 ضرب عمرا زید کبی کیفیتنی ما سبق دن مستفاد اولور .
 وهم فعل کا فاعل متصل اولما نیچه مفعول متصل اولسه انفصالی
 لازم کلماسون اوچون تقدیم مفعول واجب اولور اگر منی
 زید، اهانتنی عمرو کبی

* فصل * کاها رافع فاعل اولان فعل جوازاً محذوف

اولوب قرينه ايله اکتفاً ایدلور (من قام) سؤالی جوابنده
اولان زید کبی قام زید تقدیرنده در نوشل بن حرّی :

وَلِيكَ يَزِيدُ ضَارِعٌ لِحَصُومَةٍ وَمُخْتَبِطٌ مِمَّا تُطَبِّحُ الطَّوَائِحُ * ده

ضارع کبی اصلده یبکیه ضارع . آخر :

الاهل انی امّ الحویرث مرسلی نعم خالد ان لم تعفه العوائق

اناها خالد تقدیرنده در مثل مشهور: **الْأَحْظِيَّةُ فَلَا أَلِيَّةَ** رفع

روایتنه بناءً امثلهً باب دن در تقدیری ان لا تكن لك في

النساء حَظِيَّةٌ فانی غیر آلیّة (ای غیر مقصرة) تقدیرنده در .

اکر فعل محذوف عوضنه مفسری ایراد ایدلسه حذف

واجب اولمش اولور قوله تعالى **وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ**

اسْتَجَارَكَ فَآجِرُهُ (مثل سائر : **لَوْذَاتُ سَوَارٍ لَطْمَتِنِي**) هلا

زید قام کبی ان لو هلا دواخل فعل دن اولد قلندن تقدیر

کلام وان استجارك احد من المشركين . لو لطمتني ذات

سوار . هلا قام زید اولوب فعل لر محذوف اولد قدّه

عوض لرینه فعل محذوف مثلنی اخیر کلام ده ایراد ایدلمش

عوض و معوض عنه ممتنع الاجتماع اولد قلندن محذوف فی ذکر

غیر جائز قالمش در . و کاها فاعل و فعل معا محذوف

اولور اقام زید سؤالی جوابنده اولان نعم کبی نعم قام زید

تقدیرنده در من اکرم سؤالنک عالما جوابی کبی اکرم عالما

تقدیرنده در

* فصل تنازع *

ایکی عامل کرک فعل کرک شبه فعل - صونک لرنک اولان
 اسم ظاهر ده جائز العمل کورلسه لرتنازع عاملین ماده سی
 اولور اوشبو تنازع فاعلیه ده اولور یعنی هر قایو عامل
 اسم مذکور ننگ اوزینه فاعل اولماقنی اقتضا ایدر ضربنی
 واکر منی زید کبی - یا که مفعولیه ده اولور ضربت
 واکرمت زیدا کبی - یا که مختلف اولور لر یعنی برسی
 اسم مذکور ننگ فاعلیتینی آخری مفعولیتینی اقتضا ایدر
 ضربت واکرمنی زید، ضربنی واکرمت زیدا کبی .
 بس صور ثلث ننگ هر قایو سنک نجاه بصرة ایله نجاه کوفه
 آراسنک اختلاف وارد بر بیون اعمال ثانی نی اولی کورمشلر
 قرب عامل مرجح اولدقمن قوله تعالی : آتونی افرغ علیه
 قطرا، هاؤم افرؤا کتابیه، صلوة مأثوره اخیرنک کماصلیت
 ورحمت وبارکت علی ابراهیم ، طفیل : وکمننا مدماء
 کأن متونها جرى فوقها واستشعرت لون مذهب* کثیر :
 قضی کل ذی دین فوفی غریمه - وعزة مطول معنی غریمها
 اوشبو ماده لرده اعمال ثانی ایدلشدن اعمال اول ایدلسه
 افرغه علیه، هاؤم افرؤه، ورحمته وبارکته، لون مذهب، فوفاه
 غریمه دیولور ایدی اوشبو مذهب کا کوره هر ایکی عامل
 فاعلیتینی یا اول فقط فاعلیتینی اقتضا ایتسه اولده ظاهر
 وفتقچه فاعلنی اضمار ایدلور - اضمار قبل الذکر لفظا
 ومعنی لازم کلسه ده بو محلده التزام ایتمشلر

ضربنی واکرمنی زید ، ضربانی واکرمنی الزیدان ،
 ضربونی واکرمنی الزیدون ، ضربنی وضربت زیدا ، ضربانی
 وضربت الزیدین ، ضربونی وضربت الزیدین ، ضربتني
 وضربت هنداً ، ضربتانی وضربت الهندین ، ضربتني
 وضربت الهندات کبی شاعر

جَعَوْنِي وَلَمْ أَجُفُ الْأَخْلَاءَ إِنَّنِي لَغَيْرِ جَمِيلٍ مِنْ خَلِيلِي مَهْمَلٌ
 کسائی اضمار قبل الذکر دن احترام از او چون عامل اولی حذف
 فاعلنی اختیار ایتمشدر امثله مذکورده کسائی مذہبچہ
 ضربنی واکرمنی زید ، والزیدان ، والزیدون ، ضربنی
 وضربت زیدا ، والزیدین ، والزیدین ، ضربتني وضربت
 هنداً ، والهندین ، والهندات دیپولور*

اکرهر ایکای مفعولیتنی یا اول مفعولیتنی اقتضا ایتسه
 وحذفندن مانع اولماسه اکثرده عامل اول معمولی اولان
 مفعول محذوف اولور حذف مفعول حذف فاعل کبی امر
 شنیع اولمادقیدن بصریون مفعولده اضمار دن حذفنی
 اولی کورمشدر ضربت واکرمت زیدا ، ضربت وضربنی
 زید ، ضربت واکرمت الزیدین ضربت وضربنی الزیدان
 ضربت واکرمت الزیدین ، ضربت وضربنی الزیدون کبی
 وکاهما اضمار مفعول وارد اولمشدر شاعر

إذا كنت تُرضيه ويرُضيك صاحب* چهارافکن فی الغیب احفظ للعهد
 وألغ احادیث الوشاة فقلما يُحاول وإش غير تغيير ذی الود

آخر :

وثقت بها واخلفت أم جنذب * فز ادغرام القلب اخلافا الوعدا
 اكر مفعولنى حذى دن مانع اولسه اظهار ايدلور علمت
 بابى ننگ مفعول ثانى سى كى بوبابده بر مفعول ذكر ايدلسه
 مفعول آخرنى ذكر واجب اولور حسبى منطلقا وحسبت
 زيدا منطلقا ، حسابى منطلقا وحسبت الزيدىن منطلقين
 حسبونى منطلقا وحسبت الزيدىن منطلقين كى
 كوفيون اعمال عامل اولنى اختيار ايتديلر اضرار قبل
 الذكرنى قبيح سايديلر

طفيل العتوى : اذا هى لم تستك بعود اراكه تَخِل فاستاكت
 به عود اسحله ذوالرمة ؛ حتى اذا زلحت عن كل حجرة - الى
 الغليل ولم يقصعنه نغب . آخر : يرزوالى وارنو من اصادقه
 فى النائبات فارضيه ويرضينى * ابيات مذكوره اعمال اول
 طريقته وارد اولمشدره اعمال اول تقديرنده عامل ثانى
 مقتضى فاعلية اولسه ثانى ده اسم ظاهر وفتحه فاعلنى اضرار
 ايدلور ضربنى واكرمنى زيد ، ضربت واكرمنى زيدا
 ضربت واكرمانى الزيدىن ، ضربت واكرمنى الزيدىن
 ضربت واكرمنى هنداً ، ضربت واكرمانى الهندىن كى
 اكر مقتضى مفعولية اولسه قول مختار مفعولنى دخى اضرار
 ايتمكدر ضربنى وضربته زيد ، ضربنى وضربتهما الزيدان
 وهكذا بيت اول وثانى دخى اوشبو قبيلدر وعلى النذرة

مفعول مخذوف اولور چنانچه بیت ثالث ده . اكر اضمار دن
 و حذف دن مانع اولسه اظهاری لازم اولور باب علمت مفعول
 ثانی سی کیی مفعول اولی متنازع فیہ اولان ظاهر کا مطابق
 اولمادقده حسینی و حسبتهما منطلقین الزیدان منطلقا کیی
 فعل ثانی مفعول ثانی سی اولان منطلقین باب علمت ده
 ایکی مفعولنی (ذکر احدهما و حذف الآخر) ایله فرق ممنوع
 اولدقندن حذفی غیر جائزدر اضمار تقدیرنده منطلقا کا
 مطابق ایدلسه مفعول اول و ثانی آراسنده عدم مطابقه
 لازم کلور اکر تشبیه ایسوب اضمار ایدلسه ضمیر و مرجع
 آراسنده مخالفت اولور هر قایوسی مستحیل اولدقندن
 اظهاری لازم اولور *

* تنبیه * قول امر القیس

فَلَوَّانَّ مَا أَسْعَى لِأَدْنَى مَعِيشَةٍ كَفَانِي وَلَمْ أَطْلُبْ قَلِيلًا مِنَ الْمَالِ *
 وَلَكِنَّمَا أَسْعَى لِجَدِّ مُؤْتَلٍّ وَقَدْ يَدْرِكُ الْمَجْدَ الْمُؤْتَلُّ أَمْثَالِي *
 ده کوفیون کفانی ایله ولم اطلب (قلیل) ده تنازع ایسوب
 متنازع فیہ کفانی گه معمول اولمش دیومذهب لرینی شاعر
 فصیح قولیله تأیید ایتسه لرده بصریون ماده تنازع اولمادقنی
 فساد معنی لزومیه بیان ایتدی لر شویله که لوده قاعده بوکه
 شرطی یا که جزاسی مثبت ایسه منفی اولمش اولور منفی
 ایسه مثبت اولمش اولور بس مصراع اول مفادی قلیل
 معیشت اوچون سعینک انتقاسی و مصراع ثانی مفادی لم

اطلب قليلده مفعولیه ايله عمل ايتسه قليل مالنی طلب
اولوب ايکی مصراع آراسنده تناقض لازم کلور

* فصل * مفعولُ ما لم یسم فاعله فعل مجهولنی
آنکا اسناد ایدلمش اسمدر ظاهرده وهکم لفظده فاعل
ومرفوع وفاعل حقیقی ننگ نائبی و بحسب الحقیقه فاعل
حقیقی سی ذکر ایدلمکان فعل ننگ مفعولی در

نائب فاعل اولمقغه مفعول به صالح اولور قوله تعالی
(خُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا) مَنْ طَابَتْ سِرِّيرَتُهُ حَمِدَتْ سِرِّيرَتُهُ .

شاعر :

وما المالُ والاهلونَ الا ودائعُ - ولا بد يوماً ان تُردَّ الودائعُ *
مفعول به بالحروف دخی صالح اولور سیر بزید قرأه شاذده
لَوْ لَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنَ . جریر: ولو وُلِدَتْ قَفِيرَةٌ جِرْوِ
كَلْبٍ - لَسُبَّ بِذَلِكَ الْجِرْوِ الْكِلَابُ * کبی

مفعول مطلق وهم مفعول فيه مکانی وزمانی نائب فاعل
اولمقغه صالح اولور لکن مفعول مطلق زمان مبهمده
تقیید ایدلمکنی حاجه کور لمشدر ضَرِبَ ضَرْبٌ شَدِيدٌ
ضَرِبَ آمَامُ الْأَمِيرِ، ضَرِبَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ كَبِي * اکر مفاعیل
مذکوره اجتماع ایتسه لر مفعول به صریح متعین اولور
وعلی التندرة مفعول به بالحرف نائب اولمش در بیت
مذکور کبی * مفعول له، مفعول معه، باب علمت ننگ مفعول
ثانی سی، باب أعلمت ننگ مفعول ثالثی نائب فاعل اولاسلر

سیدویه فعل مجهولنی اوزندن مستفاد اولان مصدرغه اسنادنی
 جائز کورمشدر قِيمَ قَعَدَ کبی قیام ایدلدی قعود ایدلدی
 معنالرندک. قیام قعود افعال لازمه دن اولوب بناءً مجهولنی
 غیر قابل ایسه لرده (فَعَلَ) معناسنی تضمین اعتباریله توجیه
 ایدلمش در قِيمَ فَعَلَ الْقِيَامُ، قَعَدَ فَعَلَ الْقُعُودَ تاویلندک اولور
 مثل سائر؛ وقد حیلَ بین العیر والنزوان) نی اسفرائنی دخی
 فَعَلْتُ الحیلولةُ واوقعتُ تاویلیله هذا الباب دن دیمشدر

(مبحث المبتدأ والخبر)

ایکی اسمنی بر بر سینه اسناد اوچون معنی حسبلی تاثیر
 ایدن عوامل لفظیه دن تجرید ایدلسه مسند الیه اولغانی
 (مبتدأ) مسندی (خبر) اسنک اولور چنانچه زید قائم عوامل لفظیه
 رأسا منتفی اولوب قائم زید کا اسناد ایدلمشدر زید
 مبتدأ قائم خبردر وکها لفظه عوامل لفظیه متحقق اولوب
 معناده تأثیری اولماس بحسبک درهم کبی بحسبک ده اولان
 بأزائه اولدقن معناده تأثیر سن اووب بحسبک مبتدأ
 درهم خبری اولوره ذوالرهننک : سمعت الناس ينتجعون
 غيثا - فقلت لصيدح انتجعي بلا لا* وطرامح ننگ : وجدنا
 فی کتاب بنی تمیم - احق الخيل بالركض المعار* شعرلرندک
 الناس ده سمعت احق گه وجدنا داخل اولسه ده معنی لفظ
 مذکورلرده تأثیر اینماینجه مجموع جمله ده مؤثر اولدقنن
 لفظ مذکورلرنگ مبتدأ اولقلرینه منافی اولمامشدر

* فصل *

مبتدا اوچون قسم ثانی واردور

حرف نفی یا که حرف استفهام دخول ایدوب اسم ظاهرده
یا که مضرر منفصلده عمل ایدن صفت در كرك اسم فاعل
كرك اسم مفعول، صفة مشبهة اولسون و مشتق حکمنك اولان
معنی وصفی گه دلالت ایدن اسم اولسهده صفت حکمنك در
قُرشی کبی. اقامم الزیدان، ما قائم الزیدان ما مضروب
العمران، هل ذاهبة جاریناك، لا قرشی قومك

خلیلی ما واف بعهدی انتمـا۔ اذا لم تكونالی علی من اقطع
امثله مذکورده صفت حرف استفهام یا که حرف نفی صوتکنک
واقع اولمقله مبتدا اولوب ما بعدنده اولان اسم ظاهر
یا که مضرر منفصل فاعل اولوب صفة اوچون خبر حکمنك
اولان معمول اولور اوشبو کیفیت ترکیب صفت مفرد اولوب
فاعل مثنی یا مجموع اولدقده در اکر صفت وما بعدی هر
ایکسی مثنی یا مجموع اولسه لر صفت خبر مقدم اولوب ما
بعدی مبتدا اولور اقامان الزیدان، اقامون الزیدون
کبی. اکر هر ایکسی مفرد اولسه لر صفة مبتدا وما بعدی
خبر اولمقی و بالعکس جائز در اقامم زید، ما قائم زید کبی
سیویه حرف استفهام و نفی گه اعتماددن باشقه صفة ننگ مبتدا
اولمقنی علی القبح جائز کوردی اخفش و کوفه یون علی
الحسن جائز کوردیلره زهیر بن مسعود الضبی؛ فخیر نحن

عند الناس منكم - إذا الداعي المَثُوب قال يالاً * شعرينه
تمسك ايتمشلر * قسم اول مبتدا ده عامل مسند اليه اولقى اوچون
عوامل لفظيه دن تجر ديدر قسم ثانى ده فاعلى گه مسند اولقى
اوچون تجر ديدر . خبرده صفة مذكوره دن احتراز اوچون
مسند وجر دليك علاوه سينه (صفة مذكوره گه معايرليك) قيدى
اعتبار ايدلور * خبرننك ده عاملى ايكى نوع مبتدا عاملى
كبي عوامل لفظيه دن تجر ديون تعبير ايدلان عامل معنوي دير

* فصل * مبتدائناك شأني خبردن مقدم اولقى در
بنابرين (في داره زيد) امثالى جائز (صاحبها في الدار)
امثالى ممتنع دور اولده اضمار قبل الذكر لفظاً فقط، ثانى ده
لفظاً ومعنى اولمش دور

ودخى انواع خمسه نك برس برله معرفه بولمق مبتداده
اصل در . معرفه نك انواع خمسه سى : علم (ابو بكر
خليفة رسول الله صلى الله عليه وسلم، عمر امير المؤمنين

كبي (مبهم) قوله تعالى من جاء بالحسنة فله عشر امثالها هذا

۲ اسماً اشارات
وموصلات

خير من ذاك كبي (مضمر) (لام تعريف داخل اولان اسم) لام
مدخولى نك فرد معهودينه دلالت اوچون اولسه (لام العهد)
اسمناك اولور اكر منى زيد فالرجل مكرم او المكرم مجزى كبي
اكر مدخولى نك جنسينه ونفس حقيقتينه دلالت اوچون
اولسه لام الجنس لام الحقيقة اسمنده اولور الرجل خير

من المرأة، الغنى خير من الفقير كبی اکر جنس کا جمیع افراد اعتباریله دلالت قصد ایدلسه لام استغراق الجنس اولور الانبیاء معصومون، الانبیاء عبادُ الله، العلماءُ مکرمون

کبی * نوع خامس مذکور معرفه لر ننگ برسینه حقیقه مضاف اولان اسم در ابوه قائم، کلامُ هذا احسنُ من کلامِ ذاک،

ابنُ العالمِ مکرمِ کبی

* فصل * اکر نکره بروجه ایله خاص لقی تابسه

مبتدا اولماغه صالح اولور چنانچه حقیقه موصوفه اولسه قوله

تعالی ولعبد مؤمنٌ خیرٌ من مشرکٍ حدیث شریف سودا
ولودٌ خیرٌ من حسناً عقیماً یا که تقدیراً موصوفه اولسه مثل

سائر: شُخْبٌ فی الاناءِ و شُخْبٌ فی الارض - وان ذهبَ

عیر فعیرٌ فی الرباطِ کبی شخب من اللبن، فعیرٌ آخرٌ

تقدیر لر زنده یا که معنی موصوفه اولسه کم رجل ضربته

کبی کویا رجل کثیر معناسنده اولمش در ودخی مقابلنگ

أم اولان همزه استفهام گه مقارن اولمقله خاص لانور ارجل

فی الدار ام امرأة کبی احد هماسی ننگ دارده اولماقی

معلوم اولوب تعیین دن سؤال اولدقندن معنی موصوفه

اولان نکره حکمنک اولوره و فی المعنی فاعل اولمقله خاص لانور

تکل ارامها ولدا، شراهر ذناب کبی ما ارامها ولدا الا تکل

ما اهر ذناب الاشر معناسنده اولمقله توجیه ایدلمش در

قدر اهلك ذال مجاز ولااری - وای مالک ذوالمجاز بدار *

بو باب دن دور وهم عموم ایله خاص لنور یعنی عموم ایله
سائر نکرات دن ممتاز اولور ما احد خیر منک، ثمرة خیر
من جرادة، کل شاة برجلها معلقة کبی اول سیاق نفی ده
اولمقله ثانی مقام قرینه سیله ثالث لفظ کل مقتضا سیله عام
اولمشدر وهم فاعل کا منسوب اولان مصدر اولمقله حاصل نور
مقام دعاده اولان سلام علیک کبی اصل ده سلمت سلاما
علیک اولوب ثبوت ودوام قصدیله جمله اسمیه گه نقل
ایدلمشدر دعا خیرده ودعاً شرده واقع اولان مبتدالر
اوشبو قبیل دن در ویلله، ش؛ لقد الب الواشون الباً
لبینهم - فترّب لافواه الوشاة وجندل • کبی
وکاها تقدیم خبر ایله مخصّص اولور فی الدار رجل کبی

تعمیه

سیبویه دن نقل وابن دهان دن اولان بیان ورضی دن اولان
استحسان غه بناء نكرة ننگ مبتدا اولماقی مواضع مذکوره
امثالنه خاص ایمسدر مفید اولان ماده اولسه مخصّسه
اولسون کرك اولماسون مبتدا اولماقی جائز دور قوله تعالی
وجوه يومئذ ناضرة) مثل سائر: امت فی حجر لافیک، کوکب
انقض الساعة کبی

* فصل * خبر مفرد اولدقی کبی جمله ده اولور
ولکن جمله مستقلة بنفسها اولدقندن مبتداغه راجع اولان
ضمیرنی یا که مبتدا اولان اسمنی مشتمل اولوب مبتداغه
مر بوط اولمق شرط دور جمله فعلیه ده زید قام ابوه عمر
۳ ۲ ۲

خرج اخوه كبی اسمیه ده زید ابوه قائم، عمرو اخوه منطلق

كبی • بونلرده ضمیر مبتداغه راجع در مضاف اولان اسم لر مسند

الیه اولوب مسندی ایله مبتداغه خبر اولشدر و کاهها کوب

مبتدا الر متعاقب اولوب هر متأخر اوز خبر یله مقدمی کا خبر

اولور زید غلامه جاریته زوجها ابنه امرأته دارها

۲ ۳ ۲ ۴ ۳ ۴ ۵ ۴ ۵ ۶ ۷ ۶ ۷ ۸

سقفها خشبته ساج) کبی خشبته خبری اولان ساج ایله

۸ ۹

سقفها در خبر در سقفها خبر یله دارها دن وهکذا جمله شرطیه ده

زید ان تعطه یشکرک کبی ظرفیه ده زید عندک، القیام يوم

الجمعة، خالد فی الدار کبی استقر عندک یا حاصل عندک

حکمنده در اکثر نحاة مختاری اوشبودر اما کوفیون مستقر

حاصل کبی لر فی تقدیر ایتد کلرندن آنلرغه کوره خبر

مفرد اولور جمله اولس • خبر ننگ نفس مبتدائی مشتمل

اولوب مربوط اولغانی الحاقه مال الحاقه، القارعة مال القارعة کبی

وکاهها عائد محذوف اولور البر الکر بستین درهما السمن

منوان بدرهم کبی الکر منه، منوان منه تقدیر نه در

ثلث کلهن قتلت عمدا فاخری الله رابعة تعود

قتلتها تقدیر نه

قتلتها تقدیر نه

قتلتها تقدیر نه

قتلتها تقدیر نه

قتلتها تقدیر نه

قتلتها تقدیر نه

قتلتها تقدیر نه

قتلتها تقدیر نه

قتلتها تقدیر نه

هر ايكاوى معرفه اولسه لر ياكه نكره اولوب تخصيص ده برابر اولسه لر دفع التباس اوچون دخى تقديم مبتدا واجب اولور زيد اخوك، افضل منك افضل منى كىي ولكن مبتدا وخبرنى معينه اولان قرينه اولسه تقديم خبر جازز اولور (بنونا بنواً بناً وبناتنا - بنوهن آبناء الرجال الابعاد) كىي وهم فعل اولان خبر مبتدا نك ضميرينه مسند اولسه دخى تقديم مبتدا واجب اولور زيد قام، عمرو صام كىي

* فصل * وكاها خبرنى مبتدا دن تقديم واجب اولور چنانچه خبر مفرد اولوب معنى استفهامنى متضمن اولسه اين زيد، كيف حالك كىي ياكه مبتدا نكره اولوب تقديم خبر ايله تخصيص تابقان اولسه فى الدار رجل كىي ياكه ان معمولاتى ايله بو خبر مفروض نك مبتداسى اولسه حق ان زيدا قائم، ثابت ان الساعة آتية كىي ياكه متعلق خبر نك ضميرى مبتداغه متصل اولسه على التمرة مثلها زيدا، مثل سائر؛ فى بطن زهمان زاده كىي * فصل * خبر كاها لفظا متعددا اولوب معنى واحد اولور هذا حلوا دماض كىي وكاها لفظا ومعنى متعدد اولور زيد عالم عاقل كىي عطف ايله تعددى كثير در * المرء يسعى الامر ليس يدركه والعيش شخ واشفاق وتأميل * كىي

* فصل * اما صوتكنا اولان مبتدا خبرينه دخول فاء واجب اولور . ضرورت ده حنى اولنور فاما القتال

لاقتالَ لديكم - ولكن سيرا في عراض المراكب * كبي
 اكر مبتداً معنى شرطى متضمن اولسه خبرنده دخول
 فأجائز اولوره معنى شرطى متضمن اولان مبتداً فعل ايله ياكه
 ظرف ايله صلته لشمس اسم موصول اولور ياكه احد مذكورين
 ايله صفتلشمس نكره اولور الذى يأتينى فله درهم، الذى
 فى الدار فله درهم، كل رجل يأتينى فله درهم، كل رجل فى
 الدار فله درهم كبي قوله تعالى ﴿ وما بكم من نعمة فمن الله ﴾
 ﴿ وما اصابكم من مصيبة فبما كسبت ايديكم ﴾ ش: مالى
 الحازم السعيد معاراً - فمضون وماله قد يضيع * نفس تسعى
 فى نجاتها فلن يخيب اكر مبتداً مذكور كه ليت لعل داخل
 اولسه خبر يكا دخول فأجائز اولماس باشقه حروف مشبه
 دخول فانى مانع اولماس بعض نحاة ان مانع ديسه ده استعمال
 فصيح ك مخالف اولد قندن قول ضعيف در قوله تعالى ﴿ قل ان
 الموت الذى تفرّون منه فانه ملاقبكم ﴾ ان الذين قالوا
 ربنا الله ثم استقاموا فلا خوف عليهم (واعلموا انما غنمتم
 من شىء فان لله خمسة *
 شاعر :

فوالله ما فارقنكم قالبا لكم - ولكن ما يقضى فسوف يكون
 * فصل * مبتدأنى كاها جوازا حنف ايدلور آى
 قارا وچى لرننك (الالهلال والله) سوزلرى، قال لى كيف

انت قلت علیل - سهر دایم و حزن طویل کبی هذا الهلال
 انا علیل تقدیرنده وکاهها وجوبا حذف ایدلور چنانچه نعت
 فی نعت بولودن قطع ایدوب خبر ایدلسه افاده مدح
 یا ذم یا ترحم او چون الحمد لله الحمید، اعوذ من ابلیس
 عدو المؤمنین، مررت بغلامک المسکین کبی وکاهها خبر حذف
 ایدلور جواز اخرجت فاذا السبع کبی السبع حاضر یا که واقف
 تقدیرنده در قوله تعالی واللہ ورسوله احق ان یرضوه واللہ
 احق تقدیرنده نحن بما عندنا وانت بما * عندک راض
 والرأی مختلف * عندنا راضون تقدیرنده اگر خبر محذوف
 بدلینه برشی التزام ایدلسه خبر فی حذف واجب اولور
 چنانچه مدخول لولا اولان مبتداه لولا زید لکان کذا
 کبی لولا زید موجود تقدیرنده لولا بر شینک وجودی
 سببلی شیء آخرتک انتقاسینه دال اولدقندن محذوف کا
 قرینه اولوب محذوف بدلینه جواب لولا اولان (لکان)
 التزام ایدلوب خبر اولغان (موجود) واجب الحذف اولمشدره

موضع ثانی

مبتدا مصدر یا که مصدر گه مضاف اولان افعیل تفضیل اولوب
 خبر محذوف بدلینه حال اقامه ایدلسه ضربی زید قائما
 کبی اصلده ضربی زید حاصل اذاکان قائمادر کان وجد
 معناسنده وقائما ضمیر زید دن حال اولمقله ضرب فی حاله

قیام ایله تخصیص حصول ضرب که دال اولدقندن ذکر
 خبر دن استغنا حاصل اولمش وخبر مخوف بدلینه حال
 مذکورنی التزام ایدلدکندن واجب الحذف اولمش در
 حدیث نبوی؛ اقربُ ما یكون العبد الی ربه وهو ساجد
 بو یابنددر اقرب اکوان العبد الی ربه حاصل حال سجوده
 معناسنده . موضع ثالث * مبتدا نکره گه مضاف اولان کل
 اولوب مبتداغه مع معناسنده اولان واو ایله عطف
 ایدلمش اولسه مقارنت معناسنه واو دلالت وآننک
 مفادینی افاده ایتدکنندن خبر واجب الحذف اولور
 کل رجل وضيعته، کل عمل وجزاؤه، کل ثوب وقيمته کبی هر
 قایوسنک خبر مخوف مقرونان دور * موضع رابع * جمله قسمیده
 اولان مبتدا دور جمله قسمیه اولماقی خبر مخوف گه قرینه
 وجواب قسم مخوفکه بدل اولوب خبر واجب الحذف اولمشدر
 لعمرک لافعلن کذا کبی لعمرک قسمی تقدیرنده در

❁ خبر الحروف المشبهة بالفعل ❁

حروف مشبهه ننگ خبر لری حروف مذکوره ننگ دخولی
 سببلی مسند اولان معموللریدر واسم لری مسند الیه اولان
 معموللریدر حروف مذکوره دخول اسما و بنا علی الفتح
 حکمند فعل ماضی متعدی غه مشابه اولدقندن خبری فاعل گه
 اسمی مفعول گه تشبیهه والحاق ایدلمش در ان زیداً قائم
 لیت زیداً شاعر کبی * خبر هنده الحروف جمیع احکامده

خبر مبتدأ کبی دورولکن ظرف اولمادقنه اسم دن تقدیمی
 جائز اولماس ان قائم زیداً جائز اولماس ان فی الدارزیداً
 درست اولور ا قوله تعالی ان الینا ایابهم ثم ان علینا حسابهم
 اوشبو خبر ان کاهما مخذوف اولوران مالاً، ان ولدا کبی
 ان لهم تقدیرنک اغشی: ان محلا وان مرتحلاً- وان فی السفر
 اذ مضوا مهلاً* ان لنا تقدیرنک مع یالیت ایام الصبار واجعا
 یالیت لنا تقدیرنده عمر بن عبد العزیز رضی الله عنه
 بر قرشی ننگ قرابه ایله توسلنک (ان ذاک) و حاجه طلبنک
 (لعل ذاک) دیدی ان ذاک حق لعل ذاک مقضی تقدیرنک
 (لیت شعری) ده اخیرنک استفهام اولدقده خبر فی حذف
 التزام ایدلمش در (حاصل) مثالی تقدیر ایدلور الالیت
 شعری هل ایبتن لیلته بواد و حولی اذخر و حلیل* وهل
 اِردن یوما میاه مجنّه- وهل یبدون لی شامة و طفیل*

❁ خبر لاء تبرئة ❁

نفی جنس اوچون اولغان (لاء) اهل در حجاز لغتینجه
 مسند اولان معمولینی مرفوع ایدره لا رجل افضل منک
 لا احد خیر منک کبی و کوب وقتده مخذوف اولور بنو تمیم
 خبرنی اثبات ایتمس لر یعنی ذکر ایتمس لر واجب الحذف
 کورر لر لا اهل، لا مال، لا بأس ، لافتی الاعلی لاسیف الا
 ذوالفقار کبی خبر اولان موجودیا آننک مثلی مخذوف در
 لاله الا الله لاله موجود الا الله تقدیرنک اولوب اوشبو بابدندر

خبر مبتدأ کبی دورولکن ظرف اولمادقنه اسم دن تقدیمی
 جائز اولماس ان قائم زیداً جائز اولماس ان فی الدارزیداً
 درست اولور ا قوله تعالی ان الینا ایابهم ثم ان علینا حسابهم
 اوشبو خبر ان کاهما مخذوف اولوران مالا، ان ولدا کبی
 ان لهم تقدیرنک اغشی: ان محلا وان مرتحلا- وان فی السفر
 اذ مضوا مهلاً* ان لنا تقدیرنک مع یالیت ایام الصبار واجعا
 یالیت لنا تقدیرنده عمر بن عبد العزیز رضی الله عنه
 بر قرشی ننگ قرابه ایله توسلنک (ان ذاک) و حاجه طلبنک
 (لعل ذاک) دیدی ان ذاک حق لعل ذاک مقضی تقدیرنک
 (لیت شعری) ده اخیرنک استفهام اولدقده خبر فی حذف
 التزام ایدلمش در (حاصل) مثالی تقدیر ایدلور الالیت
 شعری هل ایبتن لیلته بواد و حولی اذخر و جلیل* وهل
 اِردن یوما میاه مجنّه- وهل یبدون لی شامة و طفیل*

❁ خبر لاء تبرئة ❁

نفی جنس اوچون اولغان (لاء) اهل در حجاز لغتینجه
 مسند اولان معمولینی مرفوع ایدره لا رجل افضل منک
 لا احد خیر منک کبی و کوب وقتده مخذوف اولور بنو تمیم
 خبرنی اثبات ایتمس لر یعنی ذکر ایتمس لر واجب الحذف
 کورر لر لا اهل، لا مال، لا بأس ، لافتی الاعلی لاسیف الا
 ذوالفقار کبی خبر اولان موجودیا آننک مثلی مخذوف در
 لاله الا الله لاله موجود الا الله تقدیرنک اولوب اوشبو بابدندر